

Richtinggevend kader

Toegang, lokale teams en integrale dienstverlening

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag

1^e druk maart 2024
2^e druk februari 2025

Samenvatting

Er komt de komende periode veel op gemeenten af in het sociaal domein: de Hervormingsagenda Jeugd, het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, het Integraal Zorgakkoord, Gezond, Actief Leven Akkoord, het Programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen, de Doorcentralisatie Beschermd Wonen, et cetera. Het laten slagen van deze programma's vergt een basis waarin dit kan landen: Een goed werkende toegang en lokale teams.

Een belangrijke rode draad in deze akkoorden is dat **gemeenten zorgdragen voor een laagdrempelige toegang tot ondersteuning die gemeenten binnen het sociaal domein verstrekken. Ook staan zij aan de lat voor krachtige, goed bereikbare lokale teams** die aanwezig zijn op plekken waar inwoners¹ van nature komen, direct hulp bieden en, als nodig, schakelen met gemeentelijke afdelingen, collectieve voorzieningen en aanvullende expertise. De teams vormen voor inwoners het vertrouwde gezicht en blijven aanspreekpunt zo lang als nodig. De rode draden uit de akkoorden en VNG-proposities² vatten wij in de volgende drie waarden: onze gemeentelijke toegang en lokale teams zijn **1) dichtbij, 2) werken integraal, en 3) met mandaat**.

Er is een gedeeld beeld nodig wat inwoners op dit punt van gemeenten kunnen verwachten. Het is aan gemeenten zelf om keuzes te maken over de specifieke inrichting van hun toegangsfunctie en lokale teams, afhankelijk van context, schaal, geschiedenis en problematiek. Maar **een aantal basiskennmerken en -competenties dient overal terug te komen**.

Dit Richtinggevend kader biedt helderheid over deze basiskennmerken. Ze omvatten onder meer: laagdrempelig in de buurt aanwezig, brede blik en analyse, direct kunnen handelen, spil in netwerk van verschillende expertises, handelend met mandaat tussen gemeentelijke afdelingen, oog voor chroniciteit aan behoeften en daarnaar handelen, werken aan soepele overgangen in iemands levensloop en goede contacten met de sociale en pedagogische basis.

Deze beweging ontstaat natuurlijk niet zomaar, maar vraagt wat van gemeenten; van de één meer dan van de ander. Om de beweging te realiseren kunnen gemeenten waar nodig hun opdrachtverleningen herijken, hun financiering verleggen en zorgen voor een permanente cyclus van leren en verbeteren. In dit alles bevorderen ze een cultuur waarin deze (nieuwe) professionaliteit en vakmanschap gedijt door zowel richting als ruimte te geven en een feedbackloop te organiseren voor uitvoering, beleid, management en bestuur. Tegelijkertijd gaat er al heel veel goed. Gemeenten werken al jaren aan het goed inrichten van hun toegangsfunctie en teams. Wij bouwen daarom juist voort op de kennis die ook is opgedaan in deze jaren over wat helpt en wat werkt.

Als gemeenten geven we met dit kader helder aan waar we komende tijd wat betreft de toegangsfunctie en lokale teams voor staan. Er komt hiermee veel op de toegang en lokale teams af, niet alles zal tegelijk kunnen. Daarnaast zijn er randvoorwaarden die nodig zijn om deze beweging te kunnen maken. Nu we de impact van alle landelijke programma's en beleidsontwikkelingen gebundeld vertaald hebben naar de gemeentelijke werkvloer, vragen we het rijk en andere partners om dit ook in beleid te faciliteren en te steunen. Dat betekent concreet bijvoorbeeld geen (toekomstige) tegenstrijdige signalen over lokale teams en een financieringswijze die de (nieuwe) domeinoverstijgende aanpak stimuleert (dus geen SPUKS meer op afzonderlijke onderdelen, maar toereikende *samenhangende structurele en dus voorspelbare* financiering). Dit kader brengt dus zowel de ambities bijeen uit verschillende landelijke afspraken, als wat nodig is om dit – met elkaar – te bereiken.

¹ Met 'inwoners' bedoelen wij alle leden van een huishouden. Dus ook kinderen.

² Specifiek de proposities 'De Waarde van het Sociaal Domein' (2024) en 'Propositie Toegang: leren en verbeteren Visienotitie doorontwikkeling gemeentelijke toegang sociaal domein, lokale teams en integrale dienstverlening' (2023).

Het Richtinggevend kader past daarnaast naadloos bij de herijkte propositie 'De waarde van het sociaal domein'ⁱ en de vastgestelde gemeentelijke [Verenigingsvisie 2030](#)ⁱⁱ. We geven helder aan wat we als gemeenten voor onze inwoners kunnen betekenen (in dit geval als het gaat om de toegang tot domeinoverstijgende ondersteuning en zorg).

Inhoud

Samenvatting.....	3
Leeswijzer.....	6
1. Waarom een kader, en welke reikwijdte heeft het?	7
Waarom een Richtinggevend kader?.....	7
Reikwijdte en doelgroep van het Richtinggevend kader.....	7
Gevolgen voor gemeenten.....	9
Het VIT: zicht op waar gemeenten staan en welke stappen te nemen zijn.....	9
2. Basiskenmerken van toegang en lokale teams	11
DICHTBIJ	12
1. Een eenvoudig(er) systeem, met de inwoner als uitgangspunt	12
2. Laagdrempelig: <i>dichtbij, vindbaar, zichtbaar, benaderbaar</i>	12
3. Werken aan een sterke relatie met de sociale en pedagogische basis.....	13
4. Achterliggende patronen en systeemknelpunten	14
INTEGRAAL	14
5. Brede blik, brede analyse	14
6. Professionals met de juiste houding, vaardigheden en kennis	14
7. Zelf (basis)hulp bieden en vertrouwd aanspreekpunt blijven.....	15
8. Duidelijke afspraken voor integrale en domeinoverstijgende samenwerking	16
9. Streven naar soepelere overgangen in de levensloop.....	17
10. Inwoners met levenslange en/of levensbrede beperkingen.....	17
MANDAAT	18
11. Mandaat over gemeentelijke beleidsterreinen heen	18
12. Oog voor (on)veiligheid	18
13. Bewust omgaan met wat passend is en nodig is, ook gezien de schaarste aan mensen en middelen.	19
3. Hoe nu met elkaar verder?	21
Bijlagen.....	i
Bijlage I Interbestuurlijke afspraken en programma's.....	i
Bijlage II Woordenlijst / definities met toelichting	iv
Bijlage III Belangrijke documenten en literatuurlijst	ix
Belangrijke documenten en kennisbronnen	ix
Literatuurlijst	x

Leeswijzer

- **Hoofdstuk 1, Waarom een kader en welke reikwijdte heeft het?**
Hier gaan wij in op de belangrijkste aanleiding voor dit Richtinggevend kader, op wie het kader zich primair richt, en wat de reikwijdte is van het kader. Ook schetsen wij de mogelijke gevolgen voor gemeenten, en gaan we kort in op het vervolg en ondersteuningsmogelijkheden.
- **Hoofdstuk 2, Basiskenmerken van toegang en lokale teams**
Belangrijke akkoorden overziend, komen wij tot drie belangrijke waarden: de gemeentelijke toegangsfunctie en lokale teams zijn 1) dichtbij, 2) werken integraal, en 3) met mandaat. Binnen deze drie waarden zijn er 13 basiskenmerken waar een goedwerkende toegangsfunctie en lokaal team aan moet voldoen om te voldoen aan de verschillende landelijke afspraken zoals de Hervormingsagenda Jeugd, het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming en het GALA. (Een uitwerking van alle interbestuurlijke afspraken en programma's waar het Richtinggevend kader aansluiting mee heeft, is te vinden in Bijlage I).
- **Hoofdstuk 3, Hoe nu verder met elkaar?**
Het kader geeft richting aan de ontwikkelingen waar wij als gemeenten (meer) op in moeten zetten. Het vormt hiermee ook de basis voor de gesprekken met externe partners over de wederzijdse verwachtingen en benodigde samenwerking en randvoorwaarden. Verder afstemming over deze onderwerpen is hard nodig. Daarnaast gaan wij in op enkele ondersteuningsvormen voor gemeenten in het oppakken van deze beweging.
- **Bijlage I Interbestuurlijke afspraken en programma's**
De noodzaak van een goede toegangsfunctie en stevige lokale teams is urgenter geworden als gevolg van diverse interbestuurlijke afspraken. In deze bijlage bieden wij overzicht op het geheel van interbestuurlijke afspraken en programma's die onder dit kader liggen.
- **Bijlage II** bevat een **begrippenlijst** waarin wij toelichten wat wij bedoelen met de belangrijkste gebruikte termen.
- **Bijlage III** geeft, tot slot, een **overzicht van belangrijke documenten** op de diverse uitgangspunten en een literatuurlijst.

1. Waarom een kader, en welke reikwijdte heeft het?

Waarom een Richtinggevend kader?

Wanneer en waarvoor klopt je als inwoners bij je gemeente aan voor hulp en ondersteuning? En wat mag je dan verwachten? Voor veel inwoners is dit niet duidelijk. Daarbij komt dat het in elke gemeente ook daadwerkelijk anders kan zijn. Gemeenten hebben op dit moment in te beperkte mate een gedeeld beeld van waar zij minimaal aan moeten voldoen wanneer inwoners zich bij hen melden. Wat moet in deze toegangsfunctie en het lokaal team in elk geval aan functionaliteiten zijn geborgd?

Zie hier de aanleiding voor dit Richtinggevend kader. Dit kader heeft extra urgentie gekregen doordat gemeenten geconfronteerd worden met diverse landelijke afspraken die nogal wat van hun toegangsfunctie en lokale teams vragen. Denk aan de Hervormingsagenda Jeugd, het Integraal Zorgakkoord (IZA), het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming, de Visie Eerstelijnszorg 2030. Meestal zijn dit afspraken die de al bestaande wettelijke taken vanuit de Wmo 2015, Jeugdwet, Participatiewet en Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) nader preciseren en inkleuren.

Maar welke gevolgen hebben die afspraken voor gemeenten? Waar kunnen inwoners, het rijk of andere partners gemeenten aan houden?

Het doel van dit kader is primair om overzicht te bieden van waar we als gemeenten in onze opdrachtgevende rol voor aan de lat staan als het gaat om toegang en lokale teams. Hierbij baseren wij ons voornamelijk op verschillende al gemaakte bindende afspraken, zoals de Hervormingsagenda Jeugd. In dit stuk verwijzen wij daarom met eindnoten naar de bron(nen) waar de stellingen uit voortkomen, zodat de status hiervan helder is.

Daarbij gaat het in dit stuk nadrukkelijk niet om de vormgeving en organisatie van de toegang en lokale teams – die kan per gemeenten verschillen – maar om de geborgde functionaliteiten. Gemeenten zijn vrij om te bepalen *hoe* ze hun toegangsfunctie en lokaal team vormgeven (bijvoorbeeld in eigen beheer, bij een apart rechtspersoon of in opdracht aan verschillende opdrachtnemers).³ Maar ongeacht de gekozen organisatievorm moeten gemeenten weten *wat* de basistaken zijn van de toegangsfunctie en het lokaal team, en dus wat ze in elk geval geborgd moeten hebben.

Reikwijdte en doelgroep van het Richtinggevend kader

Dit kader is primair gericht op het *gemeentelijk beleid*. Het is bedoeld als richtingwijzer voor de visie vanuit beleid en bestuur en alles wat daaruit volgt qua uitvoering, opdrachten, inkoop en andere randvoorwaarden.

Wat de toegangsfunctie en lokale teams vragen van samenwerkingspartners of van randvoorwaarden vanuit rijk, verzekeraars, zorgkantoren en aanbieders komt te staan in het in 2025 te ondertekenen

³ Waarbij ook in alle vormen, glashelder moet zijn voor gemeente, lokaalteam-organisatie en de burger waar de burger terecht kan met klachten en/of voor bezwaar en beroep. Zowel gemeente als organisatie moeten deze mogelijkheden actief en duidelijk vindbaar aanbieden aan burgers.

‘Convenant Stevige lokale teams’⁴. Dit kader past in de gemeentelijke Verenigingsstrategieⁱⁱⁱ met zijn zogeheten ‘omkeringsgedachte’: als gemeenten geven we helder aan waar we van zijn en waar men ons op kan aanspreken, om vervolgens samen met onze partners de daarvoor benodigde randvoorwaarden te benoemen.

Wat bedoelen wij met ‘toegang’ en ‘lokale teams’?

- Dit kader gaat zowel over het proces van toegang naar advies, ondersteuning, hulp en zorg vanuit de verschillende sociaaldomeinwetten (de ‘toegangsfunctie’) als de bredere taken van lokale teams⁵. Een professional kan daarbij meer dan één taak of rol vervullen.
- De **toegangsfunctie** gaat over de wijze waarop inwoners contact kunnen zoeken als zij een vraag om ondersteuning of zorg willen stellen en hoe de beschikbaarheid van hulp of zorg voor de inwoners wordt geregeld. Het is de toegang tot informatie en advies en eventuele zorg en ondersteuning. Een gemeente heeft de wettelijke verantwoordelijkheid deze toegang tot het sociaal domein goed te regelen⁶.
- De gemeente kan de toegangsfunctie in de eigen organisatie beleggen, of bij een extern ingericht lokaal team (een zelfstandige, gemandateerde uitvoeringsorganisatie).
- Ongeacht de exacte inrichting werken de medewerkers die deze toegangsfunctie vervullen integraal, generalistisch, interdisciplinair en *outreaching* in het kader van het sociaal domein.
- Een **lokaal team** is een team⁷ dat integraal, generalistisch, interdisciplinair en *outreaching* werkt voor de ondersteuning en dienstverlening die een bepaalde gemeente biedt aan haar inwoners in het kader van de sociaaldomeinwetten.
- De toegangsfunctie en lokale teams overlappen elkaar, maar zijn niet altijd hetzelfde. Inwoners kunnen zich zoals gezegd op verschillende manieren tot gemeenten wenden. Professionals in een lokaal team bepalen in hoeverre het team zelf ondersteuning kan bieden of dat aanvullende en/of andere hulp nodig is. ‘Toegang’ is daarmee geen eenmalige toegangspoort, maar een cyclisch doorlopend proces. Professionals in een lokaal team bieden zelf hulp en zijn ook ‘toegang’ tot (andere, meer gespecialiseerde vormen van) hulp.

Integraliteit in het sociaal domein in relatie tot de reikwijdte en doel van dit kader

De inwoner die hulp nodig heeft is vaak, kort gezegd, niet geïnteresseerd vanuit welke wet of welk potje geld bepaalde hulp komt. Het streven naar meer integraliteit en samenwerking tussen de domeinen die er zijn, is ook een rode draad in de verschillende akkoorden genoemd in de inleiding. Dit Richtinggevend kader kan en wil dus ook niet pretenderen om voor te schrijven welke onderdelen van welke taken vanuit welke wetten wel en niet bij elkaar gebracht moeten worden en in welke vorm.

⁴ Uit de Hervormingsagenda Jeugd: ‘De VNG ontwikkelt een bestuurlijk kader in de vorm van een convenant ‘Stevige lokale teams’, gericht op zowel Jeugd als Wmo. Hierin zal ook de transitie richting stevige lokale teams inzichtelijk gemaakt worden. Het convenant wordt ontwikkeld in nauwe afstemming met onder andere de gemeenten, de Associatie Wijkteams, de SBJ, cliënt- en brancheorganisaties, VWS en partijen uit de brede sociale basis. Het streven is dit convenant in 2025 te ondertekenen door VNG en VWS, mogelijk aangevuld met bovengenoemde partijen.’ Hervormingsagenda jeugd 2023-2028 (2023)

⁵ Denk aan: vraagverheldering, mogelijk indiceren, het maken van een plan met de inwoner, signalering en preventie, bieden van ondersteuning, voeren van casusregie, waakvlamcontact, outreachend werken.

⁶ Voornaamste wetten in dit kader zijn de Wmo2015, inclusief de toegang tot Beschermd Wonen en Maatschappelijke- en vrouwenopvang, de Jeugdwet, de Participatiewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, de Wet publieke gezondheid. Maar soms ook andere wetten zoals de OGGZ (bemoeizorg), de WvGGZ, en RMC-wetgeving, en denk ook aan bijvoorbeeld de Arbeidsmarktregio's voor inwoners die werk zoeken.

⁷ We spreken hier van een team, maar deze rollen kunnen lokaal natuurlijk verspreid zijn over twee teams, afhankelijk van de lokale vormgeving.

Het is en blijft zoeken in de lokale praktijk hoe we zorgen dat er meer integraal gewerkt kan worden, vanuit de behoefte en leefwereld van de inwoner. Het aanvragen van bijvoorbeeld een uitkering voor de algemene bijstand zal vaak via een ander proces en door een andere medewerker beoordeeld worden dan een vraag over meedoen in de samenleving of opvoedproblemen. En de toegangsfunctie tot de maatschappelijke opvang zal anders zijn dan die van een inwoner met een enkelvoudige vraag om een scooter.

Maar met dit kader willen we wel duidelijk maken dat deze medewerkers, die contact hebben met de inwoner, deze vragen integraal dienen te benaderen. Dat zij alert moeten zijn op de zorgen (en kansen) buiten hun eigen domein; dat zij dezelfde taal spreken en elkaar weten te vinden, in het belang van die inwoner.

Zo zien we in de Hervormingsagenda, hoewel deze primair is gefocust op jeugd, de afspraak dat professionals in stevige lokale teams '*handelen met een brede blik op het gehele gezin en de context (participatie, wonen, armoede, scheiding, psychische problemen ouders en schoolklimaat)*'.^{iv} En zoals het RVS-advies 'Kinderen uit de knel' glashelder maakt, dient er *juist* in de 'volwassendomeinen' (bijvoorbeeld wonen, inkomen, schulden) meer oog te zijn voor kinderen in het huishouden.^v

Integraliteit – ongeacht hoe het precies lokaal is ingericht – is dus niet alleen keihard nodig, maar ook een gemaakte afspraak waar wij ons als gemeenten aan hebben te houden.

Gevolgen voor gemeenten

Voor de inrichting en toerusting van de toegang, de lokale teams en de wijze van domeinoverstijgende en integrale dienstverlening kan dit diverse consequenties hebben. Concreet kan het van gemeenten vragen:

1. een herijking (en eventuele aanpassing) van hun rol als **opdrachtgever**, namelijk:
 - a. herijking (en eventuele aanpassing) van de **opdracht** aan de uitvoerders om de (nieuwe) functionaliteiten te borgen⁸;
 - b. herijking (en eventuele aanpassing) van de benodigde **financiering** (zowel in hoogte als in vorm);
 - c. verschuiving van **middelen** (van specialistische zorg naar lokaal team).
2. meer en andere **samenwerking** tussen lokale teams en andere partijen, namelijk:
 - a. soepele samenwerking met partijen uit de **sociale basis** en/of het **specialistisch** segment, of justitie;
 - b. afspraken over de juiste **randvoorwaarden** voor interprofessionele samenwerking en verantwoordelijkheden (in uitvoering, management, beleid en bestuur).
3. meer werken vanuit de **uitvoering**, namelijk:
 - a. uitgaan van praktijkervaringen van en met inwoners;
 - b. deze vertalen in een cyclisch (leer)proces voor praktijk- en beleidsverbetering.

Het VIT: zicht op waar gemeenten staan en welke stappen te nemen zijn

In de doorontwikkeling van toegang en lokale teams bevinden gemeenten zich in verschillende ontwikkelingsstadia. Voor de een zal dit kader een reminder zijn om een aantal zaken aan te

⁸ De Associatie Wijkteams ziet het als haar maatschappelijke opdracht om de gewenste opdracht van lokale teams te beschrijven als inhoudelijke basis voor het werk van het lokale team in iedere gemeente. Zij komen tot deze gewenste opdracht: 'Lokale teams realiseren aansluiting en ondersteuning met inwoners en wijken, teneinde het dagelijkse leven te versterken. Dat doen ze zo lang als nodig en waar nodig halen ze aanvullende expertise erbij. Deze opdracht hebben ze voor alle inwoners. Samen met hen werken lokale teams in de leefwereld aan: 1) Bestaanszekerheid en participatie realiseren (ertoe doen), 2) Ontwikkelingskansen vergroten (gezien worden), 3) Steun en geborgenheid ervaren (steun en veiligheid ervaren)'

scherpen. Voor de ander zal blijken dat ze nog een fors aantal stappen zal moeten zetten. Om gemeenten hierin de ondersteunen, is er diverse inzet vanuit de VNG. Om als gemeente te bepalen waar je staat, komt er een 'Verkenninginstrument Toegang' (VIT). Dit biedt naast inzicht in het te doorlopen proces ook per uitgangspunt handvatten hoe dit in de praktijk te concretiseren. Daarnaast zal in 2025 de ondersteuningslijn Stevige Lokale Teams kunnen worden ingezet. Op deze manier wordt er een verbinding gelegd met de verschillende ondersteuningsprogramma's.

2. Basiskenmerken van toegang en lokale teams

Op basis van een analyse van eigen proposities, waaronder de *Propositie toegang leren en verbeteren*^{vi}, diverse interbestuurlijke afspraken en programma's en van wetenschappelijke inzichten komen we tot drie waarden (dichtbij, integraal, met mandaat) gespecificeerd in een dertiental uitgangspunten voor de gemeentelijke toegangsfunctie en de lokale teams. Dat lijken er veel, maar in de kern komt het neer op een eenduidige en transparante werkwijze, geredeneerd vanuit de inwoner en hulpvrager. Deze werkwijze laat zich in algemene zin als volgt samenvatten:

Inwoners kunnen met hun hulpvraag laagdrempelig bij gemeenten terecht. De medewerker gaat met een brede blik in gesprek met de inwoner over diens vraag. Dit gesprek vraagt om de juiste houding, vaardigheden en kennis. Waar mogelijk biedt de medewerker advies en/of direct zelf hulp op vragen waar op dat moment het meest behoefte aan is. Zo lang als nodig blijft de medewerker aanspreekpunt en vertrouwd gezicht. Om (voor de langere termijn) passende hulp te bieden wordt samenwerking aangegaan met vrijwillige inzet, met voorzieningen uit de sociale basis en met (tijdelijke) specialistische expertise. Als de achterliggende problematiek vooral sociale oorzaken heeft, zet het lokaal team zelf samenhangende hulp in, met mandaat over de verschillende gemeentelijke domeinen. Inwoners met levenslange, levensbrede ondersteuningsbehoeften hoeven niet telkens 'op herindicatie', maar hebben een lijn met iemand van het lokaal team. Waar onveiligheid speelt, blijft het lokaal team betrokken en zet zich met behulp van partners vasthoudend in op het vergroten van de veiligheid. Zowel direct als indirect (door bijvoorbeeld het proberen weg te nemen van onderliggende oorzaken die stress geven in het huishouden, door probleembesef te stimuleren en daarmee acceptatie van hulp), en vanuit het vrijwillig kader.

Hieronder sommen wij de 13 uitgangspunten op, zoals deze voortkomen uit bestuurlijke afspraken, proposities en de ervaringen uit de praktijk en stand van de wetenschap. Vervolgens lichten wij elk uitgangspunt uitgebreider toe.

De gemeentelijke toegang en onze teams, die wettelijke taken van de gemeente uitvoeren en waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn in de opdrachtgevende en faciliterende sfeer, zijn passend bij de lokale situatie ingericht. De toegangsfunctie en lokale teams...

Zijn dichtbij, ze...

- 1) werken vanuit een eenvoudig(er) systeem, met de inwoner als uitgangspunt;
- 2) zijn laagdrempelig: dichtbij, vindbaar, zichtbaar, toegankelijk benaderbaar voor inwoners;
- 3) werken aan een sterke relatie met de sociale en pedagogische basis;
- 4) vertalen vragen naar achterliggende patronen en brengen zo systeemknelpunten aan het licht;

Werken integraal, ze...

- 5) kijken met een brede blik en maken een brede analyse;
- 6) hebben professionals met de 'juiste' houding, vaardigheden en (inhoudelijke) kennis;
- 7) bieden waar mogelijk zelf (basis)hulp en zijn zo lang als nodig vertrouwd aanspreekpunt;
- 8) werken vanuit heldere organisatieafspraken die de brede samenhangende hulp ondersteunen;
- 9) streven naar soepelere overgangen in de levensloop;
- 10) hebben voldoende (extra) inzet, aandacht en expertise voor inwoners met levenslange en/of levensbrede beperkingen.

Met mandaat, ze...

- 11) hebben mandaat over gemeentelijke beleidsterreinen heen;
- 12) hebben oog voor en kennis van (on)veiligheid, betrekken anderen en blijven zelf betrokken;
- 13) gaan bewust om met wat passend is en wat nodig is, ook gezien de schaarste aan mensen en middelen.

Nader uitgewerkt betekenen bovenstaande kenmerken het volgende:

DICHTBIJ

1. Een eenvoudig(er) systeem, met de inwoner als uitgangspunt

- Inwoners, hun (hulp)vraag of ideeën zijn in alles het uitgangspunt.^{vii} Het contact is mensvriendelijk en gaat uit van vertrouwen^{viii}, zonder dat dit leidt tot 'u vraagt, wij draaien'. Kern is dat niet de regels het start- en eindpunt vormen, maar de vraag en situatie van de hulpvrager.^{ix}
- De sleutel is oprecht luisteren naar de hulpvraag. Een open gesprek over de levenssituatie en het opbouwen van een relatie is cruciaal voor een succesvolle toegang.^x Oprecht luisteren helpt ook om individuele en terugkerende vragen te vertalen naar structurele verbeteringen.^{xi}
- Iedere inwoner kan bij zijn hulpvraag een beroep doen op cliëntondersteuning. Deze is onafhankelijk, beperkt zich idealiter niet tot één wet of afdeling en kan tijdens het gehele traject betrokken zijn. Toegangsmedewerkers of lokale teams wijzen altijd zelf op deze mogelijkheid van ondersteuning.^{xii} Daarnaast is er veel te winnen met de inzet van ervaringsdeskundigheid.
- Gemeenten zorgen ervoor dat inwoners zo min mogelijk last hebben van achterliggende procedures, afstemming of financieringswijzen.
- Gemeenten gebruiken de uitvoeringspraktijk als basis voor hun beleid. Hierbij worden zowel de ervaringen van uitvoerende professionals als die van inwoners gebruikt als input voor het beleid.

2. Laagdrempelig: dichtbij, vindbaar, zichtbaar, benaderbaar

- De toegangsfunctie en lokale teams zijn laagdrempelig en (waar mogelijk fysiek) dichtbij inwoners georganiseerd.^{xiii} Fysieke locaties zijn toegankelijk voor mensen met een beperking en informatie over toegang en teams wordt via uiteenlopende kanalen gedeeld, met daarbij oog voor inwoners met een (visuele en/of auditieve) beperking. De gebruikte taal is eenvoudig en concreet.
- Laagdrempeligheid komt ook tot uiting in het contact met inwoners, dat in alles vertrouwen en betrouwbaarheid uitstraalt. Mensen voelen zich uitgenodigd hun verhaal te delen in het besef dat hun vragen zorgvuldig en deskundig worden behandeld. Onderdeel daarvan is eerlijkheid en duidelijkheid, bijvoorbeeld als het gaat over het ervaren spanningsveld met handhaving van de Participatiewet.
- Medewerkers van de toegang en lokale teams zijn aanwezig waar mensen leven, naar school gaan, samenkomen en elkaar ontmoeten.^{xiv} Daarnaast zijn er toegankelijke digitale mogelijkheden, zowel voor vragen en contact als voor hulpverlening zelf (hybride vormen).
- De professionals kennen het gebied waar zij werken, de mensen die er wonen en de vragen die er spelen. Ze hebben goed contact met andere publieke voorzieningen in hun gebied, zoals huisartsen, Jeugdgezondheidszorg, welzijnswerk, scholen, steunpunten mentale gezondheid en woningcorporaties. Over en weer weet men elkaar goed te vinden.^{xv} Zij werken outreachend (de inwoner hoeft niet altijd zelf een hulpvraag te formuleren).^{xvi}
- De ervaringen met deze laagdrempeligheid van inwoners en professionals worden door gemeenten actief opgehaald en eventueel gebruikt voor aanpassingen.

3. Werken aan een sterke relatie met de sociale en pedagogische basis

De herpositionering van toegang en lokale teams kan alleen in relatie tot een sterke sociale basis. Die basis bestaat uit drie verschillende 'sferen': persoonlijk, gemeenschappelijk en institutioneel⁹. Kern is dat de ondersteuning zoveel mogelijk plaatsvindt binnen of in aansluiting op de bestaande, vanzelfsprekende relaties die mensen hebben: op school, met burens, in een ontmoetingscentrum, op de voetbalvereniging, in het gebedshuis, et cetera.

- Medewerkers in de toegang en lokale teams hebben een gedegen en actuele kennis van de sociale basis. Ze kennen en benutten de sociale basis bij de beantwoording van hulpvragen, ook omdat hulp die aansluit bij de leefwereld van mensen vaak passender en duurzamer is.¹⁰ Ook werken zij met partners (samenlevingsopbouw, kind- en jeugdwerk, en veel meer) aan het versterken van de sociale basis en collectieve oplossingen.^{xvii} De lokale teams zien vooral het informele netwerk als cruciaal.^{xviii} Hulp die daarbij aansluit, bekijft langer en versterkt immers het 'zelfoplossend vermogen' van inwoners.^{xix} Formele en informele hulp worden gezien als gelijkwaardige partners met beide een unieke en andersoortige kennis en ervaring.^{xx} Ervaringsdeskundigheid en ervaringskennis krijgen in de toegangsfunctie en lokale teams een stevigere rol.
- Met het oog hierop zijn toegangsfunctie en teams dicht bij inwoners gepositioneerd. Ze werken 'outreaching', leggen verbindingen met netwerken en partners rondom inwoners en zijn daar aanwezig waar de doelgroep is.^{xxi}
- Ook brengt het team samen met inwoners in beeld wat lokaal veelvoorkomende vraagstukken zijn en welke collectieve oplossingen daarbij passen.^{xxii} Er is georganiseerd dat deze inzichten beschikbaar zijn voor en worden gebruikt door de gemeentelijke organisatie.
- Een belangrijke randvoorwaarde waar gemeenten een rol in hebben, is het zorgen voor de aanwezigheid van een stevige infrastructuur hiervoor in de buurt. Voldoende collectieve voorzieningen waar mensen (bij vrijwilligers of betaalde krachten) terecht kunnen voor een luisterend oor, voor vragen naar praktische hulp of kennis over andere (wettelijke) voorzieningen.^{xxiii}

Tot slot vraagt het maken van deze beweging volgens experts ook om een herwaardering van bepaalde expertises (met name het zogeheten opbouwwerk¹¹). Opbouwwerkers zowel in een lokaal team als in nauwe samenwerking met een lokaal team kunnen helpen in de omslag naar meer collectieve ondersteuning, waardoor de druk op het lokale team (op termijn) vermindert.^{xxiv}

⁹ Voorbeelden in de institutionele sfeer zijn het welzijnswerk, samenlevingsopbouw, kind- en jongerenwerk, de Jgz, het onderwijs, enzovoorts. Deze lijst is niet uitputtend en ook afhankelijk van lokale inrichting en geschiedenis.

¹⁰ De Associatie Wijkteams ziet de rol van het lokaal team als volgt: '[deze] stimuleert het ontstaan van krachtige, bloeiende, veilige buurten en duurzame netwerken, ten behoeve van alle inwoners. Zo levert zij een bijdrage aan een inclusieve samenleving, met kansen voor iedereen' De brede opdracht van een lokaal team, versie 1.0 Maart 2023 Associatie Wijkteams.

¹¹ Opbouwwerk is een professionele variant binnen het sociaal werk. Opbouwwerkers geven vanuit hun relatie met lokale gemeenschappen vorm aan de missie van het sociaal werk. Centraal in het werk staat de relatie van mensen tot andere mensen, van mensen tot een concrete omgeving. Opbouwwerkers werken samen met bewoners om collectieve oplossingen te ontwikkelen die bijdragen aan sociale rechtvaardigheid.

4. Achterliggende patronen en systeemknelpunten

Medewerkers van toegang en lokale teams zijn belangrijke oren en ogen voor wat er in wijk of gemeente speelt.

- Bestuur en beleid committeren zich aan de teams door hen een klimaat aan te bieden waar zij open staan voor deze sociale praktijkantennes. Dit vraagt om een wederkerige relatie waarin allerhande patronen eenvoudig op de beleid- en bestuurstafels komen. Dat zijn gemeenten in hun rol als opdrachtgever van de toegangsfunctie en het lokaal team verplicht.
- Gemeenten zorgen voor periodieke evaluaties van individuele en collectieve vraagstukken, mede met het oog op eventueel noodzakelijke aanpassing van beleid.^{xxv} Het lokaal team brengt (samen met inwoners) in beeld wat lokaal veelvoorkomende vraagstukken zijn en welke collectieve oplossingen daarbij passen, gericht op zowel het zichtbare probleem als op de onderliggende oorzaken en beschermende factoren.^{xxvi} Deze informatie vormt input voor het gemeentelijk beleid.

INTEGRAAL

5. Brede blik, brede analyse

Laagdrempelig contact tussen inwoners en de gemeente helpt bij een open gesprek over achterliggende problematiek bij een hulpvraag.^{xxvii}

- De medewerkers in de toegang en het team hanteren daarom een brede blik en doen, samen met inwoners, een brede analyse met oog voor de context en verschillende leefgebieden van hulpvrager en (waar van toepassing) het gezin en omgeving.¹²
- Tegelijkertijd kan het overvragen van inwoners drempelverhogend werken als ze voor een specifieke hulpvraag komen en vervolgens het hemd van het lijf worden gevraagd. Dit vraagt van medewerkers een juiste professionele houding, met oog op privacy en de op te vragen informatie.
- Medewerkers maken in het gesprek de behoeften en zogeheten mate van 'zelfregie'¹³ van de hulpvrager leidend, aangezien dit een belangrijk werkend element in de toegang is.^{xxviii} Uitgangspunt is dat de hulpvrager zelf zoveel als realistisch mogelijk 'eigenaar' is van zijn ondersteuning, waarbij de betrokken professional een vast aanspreekpunt is, die de inwoner in zijn zelfregie ondersteunt.
- Ze hebben specialistische expertise dichtbij beschikbaar. Ze halen deze expertise 'erbij' om in te zetten ter consultatie of als daadwerkelijk hulptraject. Hierbij wordt samen opgetrokken om elkaars inzet te verrijken. (Zie ook uitgangspunt 6.)

6. Professionals met de juiste houding, vaardigheden en kennis

- Medewerkers die de toegangsfunctie vervullen en medewerkers die in lokale teams werken beschikken over een goede mix van vaardigheden, zoals een sociaal-communicatieve houding en inlevingsvermogen, en inhoudelijke kennis.^{xxix} Dit geldt bijvoorbeeld voor de kennis over en aandacht voor (chronische) stress als gevolg van financiële problemen in gezinnen en wat dat met mensen doet,^{xxx} en ook bijvoorbeeld voor kennis over en aandacht voor psychische problemen van ouders.
- Ze beschikken ook over vaardigheden om voortdurend te schakelen met andere hulpverleners. Specialistische expertise is niet langer bedoeld om aan over te dragen maar om dichtbij aanwezig

¹² Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd wordt gewerkt aan een 'Kwaliteitskader brede analyse'. Ook zijn er helpende richtlijnen hiervoor zoals de 'Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp voor jeugdhulp en jeugdbescherming'.

¹³ Zie de begrippenlijst in bijlage II.

te zijn: voor overleg, voor tijdelijke inzet of voor een langer hulptraject. Specialisten uit verschillende disciplines trekken meer dan voorheen samen op om het lokale team te verrijken met hun expertise.^{xxxvi} Als complexe casuïstiek (waar jeugdigen bij betrokken zijn) vastloopt komen de Regionale Expert Teams (RET) in beeld, die overigens ook bereikbaar moeten zijn voor meedenken en samenwerken voordat casussen vastlopen.^{xxxvii}

- De relatie tussen teams en specialistische expertise is wederkerig. De teams weten specialisten makkelijk te vinden en de lokale teams zijn goed benaderbaar wanneer specialistische zorgaanbieders merken dat een andere of bredere aanpak nodig is.^{xxxviii} Bij langdurig inzet van specialistische expertise blijft contact tussen inwoner en lokaal team mogelijk en laagdrempelig. Niet vanuit controle – bijvoorbeeld het onnodig opvragen van (medische) dossiers – maar om als team voorbereid te zijn op het aflopen van het specialistisch traject en daarop passend te kunnen handelen.

7. Zelf (basis)hulp bieden en vertrouwd aanspreekpunt blijven

Er zijn aanwijzingen dat het snel zelf bieden van hulp door teams, zonder te hoeven wachten op een indicatie, voordelen heeft voor de inwoner^{xxxix} en wellicht ook voor de houdbaarheid van het lokaal stelsel.^{xxxv} Bovendien is het bereik van dit type teams groter onder inwoners met een lage sociaaleconomische status, en onder inwoners met een migratieachtergrond.^{xxxvi}

- De lokale teams bieden daarom waar mogelijk zelf direct (basis)hulp. Die hulp kan zowel licht als zwaar (of intensief) zijn en zowel kort- als langdurig (in de vorm van waakvlamcontact bijvoorbeeld).^{xxxvii}
- Voor deze (basis)hulp is in beginsel geen indicatie nodig en ze is dus 'vrij toegankelijk'.¹⁴ Er vindt tijdig en geregelde evaluatie plaats of de ingezette hulp helpt en passend is.^{xxxviii}
- Voor medewerkers van een team kan dit veel tijd en inzet vergen, zeker als mensen van 'crisis naar crisis' gaan of op wachtlijsten staan voor andere hulp of zorg. Gemeenten anticiperen hierop met voldoende inzet en middelen. Gemeenten stimuleren vanuit goed werkgeverschap 'lange relaties' tussen hulpverlener en hulpvrager, uitgaande van gelijkwaardigheid.^{xxxix}
- De invulling van wat basishulp is, verschilt per situatie, maar omvat in algemene zin de volgende elementen:
 - advies en meedenken om problemen in eigen netwerk op te lossen of er mee om te kunnen gaan;
 - geruistellen van inwoners en vertrouwd aanspreekpunt zijn;
 - verbinding leggen met het informele netwerk en het helpen steviger maken van dit helpend netwerk;
 - opvoedondersteuning;
 - helpen met financiën;
 - bieden van psycho-educatie;
 - bemiddelen op school of werk;
 - andere hulpverleners erbij halen;
 - waakvlamcontact als stimulans voor mensen om zelf meer durven op te pakken, of snel te kunnen opschalen als een crisis dreigt;
 - samen met inwoners creatieve maatwerk oplossingen bedenken (waarbij medewerkers altijd moeten kunnen uitleggen waarom ze kiezen voor deze oplossing, waardoor de overwegingen transparant zijn).^{xl}

¹⁴ Dit is zowel een inhoudelijk als juridisch complex vraagstuk (waaronder de rechtspositie van de cliënt). De grens wanneer ondersteuning een beschikking nodig heeft en wanneer niet, zijn niet keihard te trekken en afhankelijk van veel factoren.

- Geen medewerker kan dit zelfstandig. Het gaat letterlijk om teamwerk, waarbij het aan het team is om te bepalen wanneer extra specifieke kennis nodig is (variërend van schuldhulpverlening, onveiligheid, tot kennis over bepaalde psychische kwetsbaarheden). 'Doormodderen' terwijl andere hulp nodig is, is uit den boze.

8. Duidelijke afspraken voor integrale en domeinoverstijgende samenwerking

Om met een brede blik samenhangende, passende hulp te bieden is een veelheid aan relaties nodig. Die relaties gelden voor de gemeentelijke domeinen als Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)¹⁵, Jeugdwet, werk en inkomen en schuldhulpverlening, maar ook welzijnswerk, (passend) onderwijs, leerplicht, kinderopvang en het medisch domein van huisartsen, jeugdartsen, jeugdgezondheidszorg, wijkverpleging, (volwassen)geestelijke gezondheidszorg (ggz) en andere zorgpartijen, en ten slotte partijen met een veiligheidsexpertise.^{xli}

- Deze relaties vragen om duidelijke werkafspraken met elkaar. Op systeemniveau vraagt het om goede afspraken met onder andere zorgverzekeraars en zorgkantoren.
- Gemeenten bevorderen de onderlinge samenwerking door brede invoering van (praktijk)ondersteuners jeugd bij huisartsen.^{xlii} Een verbeterde samenwerking tussen huisarts, ggz en het sociaal domein moet zorgen dat de hulpvrager sneller passende hulp ontvangt en dat onnodige instroom in bijvoorbeeld de ggz wordt voorkomen.^{xliii} Inmiddels zijn er veel goede voorbeelden voor verbindingen tussen team, huisarts, welzijnsorganisaties en ggz. Denk aan Welzijn op Recept 2.0, Welzijn op consult en Waar is Wally.^{xliiv} De teams zetten in op goede contacten met huisartsen onder meer via een vaste contactpersoon voor huisartsen,^{xliv} als onderdeel van de beoogde hechte wijkverbanden.^{xlvi}
- De relatie met het onderwijsveld is – zeker in relatie tot de jeugdhulp en pedagogische basis – ook van belang. Het onderwijs is zowel een 'vindplaats' voor kinderen en gezinnen die wellicht steun kunnen gebruiken, als bij niet passend onderwijs, een mogelijke belemmering voor het kansrijk opgroeien. Maar bovenal, het onderwijs is een cruciale speler binnen de pedagogische basis waarin geïnvesteerd moet worden.
- Gemeenten voorkomen dat inwoners in de knel raken door conflicterende mensbeelden en prikkels achter wetgevingen. Elke gemeente heeft daarom (in de geest van de vAMS¹⁶) een coördinatiefunctie voor inwoners met domeinoverstijgende problemen.^{xlvii} Dit is bij voorkeur geen nieuwe functie, maar een mandaat bij een al bestaand persoon. Deze functie kan ook bij een netwerkpartner belegd worden. Dat geldt ook voor de in de Hervormingsagenda Jeugd afgesproken aan te wijzen coördinatorfunctie als naast jeugdhulp ook andere hulp nodig is of wordt ingezet. Ook dit moet niet leiden tot extra lagen of personen.^{xlviii} Tot slot kan de samenwerking binnen het sociaal domein een stimulans krijgen door het gebruik van een integrale verordening.^{xlix}
- Huisvesting is cruciaal bij het oplossen van veel problemen in het sociaal domein. Lokale teams hebben daarom goed contact met wooncollega's voor het vinden van creatieve oplossingen. Gemeenten gebruiken de Huisvestingswet immers mede om te bepalen wie voorrang krijgt bij woningen en hoe een woning mag worden gebruikt.¹ In hun woonvisies maken gemeenten afspraken met woningcorporaties over kwantiteit, kwaliteit, locaties, woonruimteverdeling, doelgroepen, de rol van woningcorporaties, et cetera.
- Soms kunnen zogeheten maatwerkoplossingen uitkomsten bieden, gefinancierd vanuit integrale doorbraak- of maatwerkbudgetten. Die zijn waardevol, maar mogen geen excuus zijn om systeemproblemen ongemoeid te laten. We streven ernaar om juist in reguliere werkwijzen

¹⁵ Wmo in de volle breedte: dus ook beschermd wonen en maatschappelijke en vrouwenopvang.

¹⁶ Versterking aanpak meervoudige problematiek sociaal domein

maatwerk toe te passen. Dat kan door de casuïstiek van de huidige maatwerkoplossingen goed te analyseren en waar nodig te vertalen naar regulier beleid. Afzonderlijk maatwerk wordt dan steeds minder nodig omdat het in feite staande praktijk wordt (het zogeheten 3^e orde leren).

- Samenwerking over domeinen kan alleen bij goede gegevensuitwisseling zodat hulpvragers niet altijd hetzelfde verhaal hoeven te doen. Natuurlijk is dat aan regels gebonden, maar tot op heden blijven professionals vaak (onnodig) aan de veilige kant waardoor ze niet alle bestaande mogelijkheden benutten.^{li}
 - Deze handelingsverlegenheid bij professionals komt vaak voort uit het feit dat gemeenten de gegevensverwerking bij samenwerking onvoldoende hebben doordacht en georganiseerd. Hierdoor blijven de mogelijkheden om op een zorgvuldige wijze gegevens te delen buiten beeld.
 - Daarom is het van belang dat de gemeenten meer aandacht geven aan de inrichting van de gegevensverwerking bij samenwerking en afspraken met de partners daarover, die de basis vormen voor praktische handvatten aan de medewerkers. Tegelijk blijven we als gemeenten en teams kritisch op de vraag welke informatie, met welk doel en op welke grondslag nodig is.

9. Streven naar soepelere overgangen in de levensloop

Levensgebeurtenissen kunnen van grote invloed zijn op (het welzijn van) inwoners en gezinnen.

- Gemeenten spannen zich met partners zo goed mogelijk in om de ondersteuning of zorg tijdens deze overgangen te continueren. Het gaat hier om het brede palet aan (jeugd)hulp, maatschappelijke ondersteuning, onderwijs en begeleiding op gebied van werk en meedoen (participatie).
- De lokale teams besteden lang van tevoren aandacht aan de overgang naar de formeel meerderjarige leeftijd van 18 jaar, aangezien niet alle jongeren zonder hun vertrouwde hulp en begeleiding kunnen.¹⁷ Jeugdhulpaanbieders en gemeenten committeren zich gezamenlijk om met en voor deze jongeren tijdig een toekomstplan te formuleren, nog voordat zij de jeugdhulpverlaten.^{lii} Inzet hierbij is het op orde krijgen van de zogeheten 'big 5', de leefgebieden: 1. support, 2. wonen, 3. school en werk, 4. inkomen en schulden, en 5. welzijn en gezondheid door middel van toekomstgerichte ondersteuning die bij de jeugdige blijft^{liii}.

10. Inwoners met levenslange en/of levensbrede beperkingen

Veel (zorg)systemen zijn slecht afgestemd op inwoners en gezinnen met levenslange en/of levensbrede beperkingen.¹⁸

- Gemeenten spannen zich in om de kwaliteit van leven van deze inwoners en gezinnen te vergroten. Dit vraagt van toegang en teams voldoende kennis en expertise over deze doelgroep.^{liv} Dit vraagt van medewerkers een intrinsieke alertheid hierop en kunde daarnaar te handelen via een passend toekenningproces van zorg en ondersteuning.^{lv}
- Waar mogelijk bieden gemeenten passende beschikkingen aan qua duur (looptijd), aard en omvang.^{lvi} Voor hulpmiddelen die met de jaren niet veranderen, is geen jaarlijkse legitimering nodig vanwege alle stress en bureaucratische last voor de inwoner die daarmee gepaard gaat.

¹⁷ In het verleden werd vooral gefocust op de overgang naar de wettelijke volwassenheid (18-/18+). Tegenwoordig zien we dat deze overgang zich over een langere periode voordoet. Daarom spreken we van '16-27' of 'overgang naar volwassenheid'. Tussen de 16 en 27 jaar doorlopen jongeren de fase van adolescentie. De overgang van jeugd naar volwassenheid is voor veel jongeren een turbulente periode waarin verschillende veranderingen plaatsvinden op lichamelijk, intellectueel en sociaal-emotioneel gebied. Er verandert ook veel in het dagelijks leven van jongeren: ze gaan zelfstandig wonen, eigen geld verdienen en beslissen steeds meer zelf. De meeste jongeren leren dit vanzelf, met vallen en opstaan en met ondersteuning van ouders en vrienden.

<https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid/waar-lopen-jongeren-tussen-16-en-27-jaar-tegenaan>

¹⁸ Waarmee wij hier niet de indruk willen wekken dat dit de enige doelgroep is die (extra) aandacht vraagt van toegang en lokale teams.

Wel is periodiek contact wenselijk, waarbij de associatie van eventueel stop te zetten hulp natuurlijk moet worden vermeden. Langduriger beschikken is ook belangrijk waar het gaat om Beschermd Wonen.

- Voor levensloopbestendig ondersteuning is een toekomstgericht (langjarig) perspectiefplan nodig dat meegroeit met de hulpvrager en het eventuele gezin.^{lvii}
- Al naar gelang de situatie ligt het initiatief hiertoe bij het lokaal team of bij de zorgaanbieder. Waarbij als de zorg volledig uitbesteed is, het ook logisch is dat de verantwoordelijkheid ook bij die organisatie ligt. Ervan uitgaande dat de inwoner en/of de zorgaanbieder het lokaal team weet te vinden waar nodig.
- Tot slot: om de ondersteuning en zorg zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de desbetreffende inwoner of het gezin dient er keuzevrijheid te zijn in zorgverleners en financieringsvorm (zorg in natura en persoonsgebonden budget).^{lviii}

MANDAAT

11. Mandaat over gemeentelijke beleidsterreinen heen

Degene bij wie een vraag binnenkomt is niet altijd degene die de juiste kennis en/of interventies in huis heeft. Soms is het overduidelijk dat de hulp vanuit (alleen) het lokaal team niet voldoende zal zijn en dat de oplossing elders in de gemeentelijke organisatie ligt, of daarbuiten bij bijvoorbeeld de volwassen-ggz.

- Mandaat hierbij is cruciaal. Als een medewerker in de toegangsfunctie of het lokaal team na een goed gesprek en gedegen analyse samen met de hulpvrager constateert dat een ander gemeentelijk domein aan zet is, dan heeft de medewerker mandaat dat hieraan opvolging plaatsvindt. Dit vraagt binnen de gemeente om bestuurlijk en beleidsmatig commitment op alle niveaus. Integraliteit is niet alleen iets van de uitvoering maar juist ook van bestuur, management en beleid.
- Gemeenten zorgen intern voor dit mandaat, zodat de uitvoering minimale tijd kwijt is om te regelen dat anderen hun verantwoordelijkheid nemen. De eerdergenoemde coördinatorfunctie kan hierbij behulpzaam zijn.
- Waar het gaat om samenwerking met domeinen of partijen die buiten de invloedssfeer van de gemeente liggen, vraagt het om duidelijke afspraken onderling, redenerend vanuit de behoefte van de inwoner.

12. Oog voor (on)veiligheid

Niemand wil een onveilige omgeving en desondanks krijgen veel mensen ermee te maken. Het is daarom belangrijk om (on)veiligheid uit de taboesfeer te halen. Vaak zit er veel onmacht achter: over relaties, over opvoeden, over geldzorgen, over het eigenbeeld, over schulden.

- Dit bespreekbaar maken vraagt vertrouwen. Vertrouwen tussen medewerker en de inwoner, wat mogelijk gemaakt wordt door de eerdergenoemde lange relaties aan te kunnen gaan.
- Medewerkers van toegang en lokale teams hebben een rol om onveiligheid te signaleren, om inwoners te helpen bij het krijgen van passende hulp en daarbij vinger aan de pols te houden. Dat maakt deel uit van hun 'brede blik'.^{lix} Bij zorgen over onveiligheid maken ze dat zo goed als mogelijk bespreekbaar. Niet als dreigende interventie, maar als onderdeel van het totaal van

hulpverlening. Ze kennen de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling en betrekken waar nodig Veilig Thuis (of in de toekomst het Regionaal Veiligheidsteam).^{lx}

- Als blijkt dat (dreigende) onveiligheid speelt, dan draagt het lokaal team niet over, maar kijkt hoe het met behulp van partners een context kan creëren die betrokkenen in staat stelt de veiligheid te herstellen (bijvoorbeeld door stressreductie vanuit bestaanszekerheid of het betrekken van een steunend netwerk). Het streven is om veiligheid zoveel mogelijk te benaderen vanuit reguliere relaties en ondersteuning vanuit het normale leven.
 - Bij het streven naar veiligheid, hulpverlening en herstel heeft het lokaal team een netwerkfunctie, bijvoorbeeld door samen te werken met het toekomstige Regionaal Veiligheidsteam en de Jeugdbescherming en -reclassering.^{lxi}
 - Het team is betrokken zo kort- of langdurig als de situatie vraagt^{lxii} vanuit het vrijwillig kader.
 - Het lokale team verleent (ook) 'intensieve vrijwillige hulp'. Dat betekent dat zij mensen actief benaderen (bijvoorbeeld omdat er een melding bij Veilig Thuis is binnengekomen of n.a.v. een ander signaal). Soms zijn mensen niet (meteen) gemotiveerd om hulp te accepteren en wordt er eerst door het lokale team gewerkt aan probleembesef en motivatie om hulp te accepteren. Het is belangrijk dat ook in die fase (voor gezinnen/ huishoudens en betrokken professionals) duidelijk is wat rechten van inwoners zijn.^{lxiii}
- Het is altijd zoeken naar balans wanneer specialistische veiligheidsexpertise nodig is.
 - Voor specialistische zaken als hulp bij trauma of verslaving betreft het team specifiek daarvoor opgeleide expertise die voldoet aan de daarvoor gelden kwaliteitskaders en gericht is op het wegnemen van de risicofactoren van huiselijk geweld en kindermishandeling.^{lxiiii}
 - Als hulp in het vrijwillig kader niet (meer) werkt en complexe, meervoudige casuïstiek of zelfs vraagstukken over zorg en straf gaan spelen, is het een logische vervolgstap expertise uit het Zorg- en Veiligheidshuis (ZVH) of het Regionaal Veiligheidsteam erbij te halen. ^{lxiv} Het ZVH is voor de sociale wijkteams adviseur, vraagbaak en de plek waar ze terecht kunnen met complexe domeinoverstijgende casuïstiek waar ze in vastlopen.^{lxv}

13. Bewust omgaan met wat passend is en nodig is, ook gezien de schaarste aan mensen en middelen

Keuzes ten aanzien van ondersteuning en zorg zijn ingegeven door verschillende aspecten. Zowel gemeentelijk bestuur en beleid als uitvoerende professionals maken voortdurend afwegingen over wat nodig en passend is. Niet elke hulpvraag heeft een professioneel antwoord nodig, niet elke zorgvraag vraagt om dezelfde reactie. Bovendien vinden afwegingen altijd plaats in een context van subjectiviteit en van schaarste aan tijd, geld en middelen.

- Gemeenten zorgen voor een omgeving waarin dit morele gesprek een plek kan krijgen. Uitgangspunt is dat professionals in ontmoetingen met inwoners altijd laveren tussen *handelen met en zonder aanzien des persoons* tegelijkertijd.^{lxvi} Om hen daarin bij te staan hanteren wij een aantal uitgangspunten.
 - Ten eerste gaat de prioriteit naar de mensen die (de verwijzing naar) tijdige en passende ondersteuning echt nodig hebben.
 - Ten tweede zijn professionals in toegang en teams alert in hoeverre een hulpvraag een professioneel antwoord nodig heeft.^{lxvii} Het behoort tot hun professionaliteit hierin

¹⁹ Het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming werkt de rechtsbescherming verder uit voor lokale teams. Zie ook het advies van De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) en de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) 'Intensieve vrijwillige hulp. Heldere grenzen aan drang in de jeugdzorg' (2019)

afwegingen²⁰ te maken (en zij dienen hiervoor dus mandaat te hebben). Bij weloverwogen besluiten is een ambtelijke toets hierop dan ook overbodig.^{lxviii}

- Ten derde wordt bij de toekenning van ondersteuning altijd meegewogen wat bekend is over wat werkt en wat niet.^{lxix}
- Gemeenten zorgen in hun beleid, opdracht en randvoorwaarden en bestuurlijk in de interactie tussen bestuur en raad, dat medewerkers van toegang en teams ruimte en rugdekking krijgen voor deze morele afwegingen en de moeilijke keuzes die zij dag in en dag uit maken.^{lxx} Dat geldt ook als het misgaat (wat onvermijdelijk soms zal gebeuren). Uitgangspunt is dan om hiervan te leren en niet terug te schieten in de risico-regelreflex. Gemaakte afwegingen zijn onderwerp van dialoog in een gezamenlijk leercyclus.
- Gemeenten faciliteren professionals met de tijd en middelen om met regelmaat te kunnen reflecteren op hun vakmanschap.^{lxxi} Om hen in hun afwegingen bij te staan, maken gemeenten heldere, concrete en realistische verordeningen en beleidsregels. Heldere kaders vanuit politiek en beleid helpen immers in het maken van afwegingen, en in het bespreken hiervan met de verschillende belanghebbenden (in de eerste plaats de inwoner/ het huishouden zelf).

²⁰ Gebruikmakend van de professionele richtlijnen die er zijn. Bijvoorbeeld (waar het jeugdigen betreft) Richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp voor jeugdhulp en jeugdbescherming.

3. Hoe nu met elkaar verder?

Waar brengt dit ons nu, en hoe gaan wij verder?

Met dit kader geven wij als gemeenten richting aan de ontwikkelingen waar wij (meer) op in moeten zetten. Het vormt hiermee ook de basis voor de gesprekken met externe partners over de wederzijdse verwachtingen en gezamenlijke inspanning. Verder afstemming is nodig met onze rijkspartners (in ieder geval het ministerie van VWS, SZW, OCW en JenV), de Associatie Wijkteams, Divosa, zorgbranches, kennisinstituten, cliëntorganisaties en andere partijen met een rol in de sociale basis.²¹ Dit helpt om de verwachtingen over en weer met samenwerkingspartners te verhelderen. Deze gesprekken vormen de basis voor het nog met elkaar vast te stellen 'Convenant stevige lokale teams'.

Kort samengevat

- Dit kader geeft richting op wat ons te doen staat (het 'wat').
- Het nog te sluiten convenant maakt duidelijk welke bijdrage de verschillende belanghebbenden hieraan gaan leveren en vanuit welke rol.

Daarnaast zijn er diverse ondersteuningsvormen gefaciliteerd door de VNG.

- Het Verkenninginstrument Toegang (VIT) gaat gemeenten helpen met inzicht in waar zij staan richting het 'wat' en welke ondersteuningsbehoefte zij hebben om daar te komen, (het 'hoe'). Ook gaat dit VIT inzicht bieden in welke kennis en ondersteuning er beschikbaar is per basiselement uit het Richtinggevend kader.
- De ondersteuningslijn stevige lokale teams kan gemeenten ondersteunen met het maken van de beweging naar stevige lokale teams.

De drie waarden (dichtbij, integraal en met mandaat) en 13 uitgangspunten geven voor langere tijd richting. Deze beweging is niet van vandaag of morgen. Tegelijkertijd staat de praktijk (net als de kennis erover) natuurlijk niet stil. Waar de komende tijd lopende trajecten zich verder ontwikkelen, zal dit document waar nodig worden geactualiseerd.²² In het VIT worden de ontwikkelingen zichtbaar gemaakt.

Dit Richtinggevend kader is ingestoken op een beweging naar meer samenhang en samenwerking in het brede sociaal domein. Er wordt veel gevraagd en niet alles zal tegelijkertijd kunnen. De benodigde samenhang en samenwerking is in eerste instantie gelegen in het brengen van overzicht, terwijl er gelijktijdig verschillende programma's lopen. Deze programma's kunnen afwisselend dienen om de gewenste beweging op gang te brengen en houden. Op de korte termijn geldt de Hervormingsagenda Jeugd vooral als de aanjager. Later kan dit ook gaan gelden voor de vAMS en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming. Gemeenten maken tot slot qua prioritering hierin natuurlijk ook hun eigen keuze.

Waarschuwingen op maakbaarheid

Onze toegang en lokale teams, en de (inrichtings)keuzes die wij als gemeenten maken, kunnen niet alles oplossen, en wij opereren als gemeenten niet in een vacuüm, maar juist binnen een context waar veel uitdagingen liggen. Wij dienen daarom ook naar de inwoners toe voorzichtig te zijn met het wekken van de verwachting dat alles maakbaar is, en dat professionele zorg 'de oplossing' kan bieden. Stellen dat dit wel zo is, schept verkeerde en te hoge verwachtingen bij onszelf, bij onze medewerkers en bij inwoners.

²¹ Denk aan Sociaal Werk, MantelzorgNL, VSO maar ook LSA Bewoners en NZVE, BPSW.

²² Een korte (niet uitputtende) opsomming: Het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming ontwikkelt zich, De vAMS, het Kwaliteit en blijvend leren-traject, nog op te stellen kwaliteitskaders.

Deze ambitie kunnen gemeenten en lokale teams niet alleen. Het vraagt ook iets van anderen

In gesprekken over dit kader, geven gemeenten aan dat de ambitie die wij hier schetsen ook iets vraagt in de samenwerking met verschillende overheden, met (welzijns-, hulp- en zorg-)organisaties, met (beroeps)opleidingen, met zorgverzekeraars en -kantoren, met professionals en tot slot met inwoners zelf. Hier gaan wij kort op in.

Herwaardering van het vak van lokaal team-medewerker

In het algemeen is het nodig dat de waardering en beloning van de verschillende soorten medewerkers in de lokale teams in verhouding komt te staan met de hoge verwachtingen die wij nu als beleid, bestuur en maatschappij van deze teams (en de mensen daarbinnen) hebben. De verwachtingen blijven zich stapelen, maar de waardering en beloning is onvoldoende meegegroeid.

Maatschappelijke dialoog

Haast maken met het daadwerkelijk voeren van een landelijke maatschappelijk dialoog (conform de Hervormingsagenda Jeugd) over normaliseren en het versterken van het gewone leven voor huishoudens en gezinnen en hun netwerk en hoe we samen een zorgzame samenleving kunnen vormen. Deze dialoog is landelijk nodig, waarbij de inbreng van inwoners en cliëntenorganisaties onmisbaar is.

Voldoende woningen

In tal van sociaal maatschappelijke opgaven is het tekort aan woonruimte een groot knelpunt. Een korte (niet uitputtende) opsomming: de negatieve rol van te kleine en/of ongezonde woonruimte op de (mentale) gezondheid binnen een gezin, de doorstroom en uitstroom uit instellingen, het stapelen van kwetsbare doelgroepen in dezelfde wijken en buurten, het onvermogen om kinderen en/of (één van) hun opvoeders in hun eigen leefomgeving te kunnen houden als zij (voor hun eigen veiligheid) uit huis worden gehaald.

Het voorzien in voldoende, passende woningen, en de afspraken die je vervolgens kan maken over bepaalde doelgroepen, is niet iets wat aan één belanghebbende is toe te schrijven. Maar het is wel een cruciale randvoorwaarde, en een onmisbaar onderdeel van bestaanszekerheid.

Daarnaast zijn er op landelijk systeemniveau qua beleid, financiering en regelgeving rond financiering een aantal zaken nodig en helpend:

- Voorspelbaarheid en continuïteit in middelen. Dus minder incidentele middelen en 'potjes', maar een langjarige basis om op te bouwen. Alleen zo kunnen de investeringen gedaan worden om de grote maatschappelijke opgaven waar we voor staan het hoofd te bieden.
- Een verschuiving van middelen naar de sociale en pedagogische basis. Als er grotere verwachtingen zijn van de sociale en pedagogische basis in het mede oplossen en voorkomen van ondersteuning in het sociaal en zorgdomein, dan is het ook nodig dat de middelen in verhouding staan tot de hogere verwachtingen. Anders organiseren wij als maatschappij op dit vlak onze eigen teleurstelling.
- De ruimte om, binnen de grenzen van jurisprudentie t.a.v. dit thema, passend te kunnen indiceren. Invulling geven aan de transformatiegedachte wordt bemoeilijkt als er (te veel) wordt vastgehouden aan bekostigingsvormen die de prikkels om preventief te werken niet stimuleren. Taakgerichte bekostiging is beloftevol om diverse redenen.²³

²³ De taakgerichte uitvoeringsvariant lijkt naar huidig inzicht gepaard te gaan met de laagste administratieve lasten. Ook biedt deze variant op het oog meer mogelijkheden voor een lange-termijnpartnerschap tussen gemeenten en aanbieders, waarbij wordt aangenomen dat gemeenten beter kunnen sturen op kwaliteit en zorggebruik. Aan de basis van de taakgerichte variant liggen vooraf overeengekomen afspraken over budget en bekostiging ten grondslag, gekoppeld aan outcome-gerichte verantwoording. (Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 p.47)

- Beleid dat is afgestemd op het breder sociaal domein is helpend voor alle belanghebbenden. Hiermee beperken we tegengestelde prikkels. De geschiedenis leert dat wetten vaak (bedoeld, maar zeker ook onbedoeld) van invloed op elkaar zijn.^{lxvii}
- Gemeenten kunnen beter en meer budgetten ontschotten, maar hiermee zijn we er nog niet. Met het ontschotten van financiering tussen de Zorgverzekeringswet en het sociaal domein, en tussen onderwijs en jeugdhulp zijn alle belanghebbenden geholpen. Dit zodat lokale teams samen met de partners de beschikking hebben over dergelijke echt integrale budgetten.
- Daarnaast zijn in de relatie tussen onderwijs en jeugdhulp duidelijkere landelijke kaders helpend voor zowel gemeenten als het onderwijs.

Wat is nodig in de samenwerking met het rijk

In de huidige gemeentelijke uitvoeringspraktijk van de toegang en lokale teams stuiten we op een aantal versnellers, waar we met onze rijkspartners samen tempo op willen maken. Voor deze beweging is het volgende nodig:

- Voorspelbaarheid en continuïteit in middelen. Dus minder incidentele middelen en 'potjes', maar een langjarige basis om op te bouwen.
- Een verschuiving van middelen naar de sociale en pedagogische basis.
- Duidelijkere kaders vanuit het rijk over de relatie tussen onderwijs en jeugdhulp.
- Bewuster afstemmen van beleid op het brede sociaal domein.
- Ontschotten van financiering tussen de Zorgverzekeringswet en het sociaal domein, en tussen onderwijs en jeugdhulp, zodat lokale teams samen met de partners de beschikking hebben over dergelijke budgetten.
- Het haast maken met het daadwerkelijk voeren van een maatschappelijke dialoog over normaliseren en het versterken van het gewone leven voor huishoudens en gezinnen en hun netwerk en hoe we samen een zorgzame samenleving kunnen vormen.

Wat is nodig in samenwerking met aanbieders

Wij hebben nodig dat partners (welzijns- en zorgaanbieders) waarmee wij samenwerken om problemen van inwoners aan te pakken, goed aansluiten bij de grotere rol die lokale teams gaan spelen. Dit betekent dat we met elkaar mogelijkheden creëren voor consultatie over en weer en indien nodig niet alleen meedenken, maar ook met ons en onze teams meewerken rondom het huishouden als geheel.

Wat is nodig in samenwerking met beroepsopleidingen en (de visie op) de arbeidsmarkt

Van de beroepsopleidingen vraagt het (meer) focus op een collectief gerichte werkwijze, gericht op de brede context om inwoners heen (gezin, naasten, school, werk, buurt), en minder gericht op het individu. Het vraagt ook van werkgevers, opdrachtgevers en studenten dat zij het belang van het collectief werken in de context van de inwoner meer gaan inzien. Immers, om echt iets te kunnen betekenen voor een inwoner die hulp of steun nodig heeft, gaat het zoals eerder gezegd vooral over houding en vaardigheden. Twee dingen die niet af te lezen zijn aan een diploma.

Er is daarnaast ook een schat aan onbenut arbeidsmarktpotentieel. Mbo'ers die uitstekend geschikt zijn om zich in te zetten met en voor huishoudens die steun nodig hebben. We moeten waken voor een doorgeslagen geloof in opleidings- en kwaliteitseisen op papier.²⁴

Wat hebben gemeenten met elkaar te doen in regionaal verband

Bepaalde taken kunnen gemeenten alleen. Voor de meeste gemeenten is voor veel zaken de relatie met de regio waarin gemeenten samenwerken cruciaal. Vooral omdat veel vormen van ondersteuning

²⁴ De RVS heeft hier een interessante aanzet voor gedaan in *Kwaliteitsdenken in de zorg: verleden, heden en toekomst, Een verkennend essay over de noodzaak voor een dynamische kijk op kwaliteit* (2023).

regionaal worden ingekocht. Afhankelijk van de omvang van de gemeente, zal de toegangsfunctie en/of het lokaal team ook regionaal/met meer gemeenten samen worden ingericht en ingekocht. Het is in deze gevallen belangrijk dat de lokale verordeningen afgestemd zijn op elkaar. Zowel in taal (terminologie), als in de lokale verwachtingen van de regionaal ingekochte ondersteuning (en dus de organisaties die daar achter staan). Zo weten alle betrokkenen (gemeenten, aanbieders en inwoners) wat zij mogen verwachten op dit vlak.

Bijlagen

Bijlage I Interbestuurlijke afspraken en programma's

De noodzaak van een goede toegangsfunctie en stevige lokale teams is urgenter geworden als gevolg van diverse interbestuurlijke afspraken. Dit zijn de belangrijkste programma's met afspraken:

[Hervormingsagenda Jeugd \(HaJ\)](#)

De Hervormingsagenda Jeugd propageert een beweging van 'stevige lokale teams' die vanuit een brede analyse werken en zelf ook passende (basis)hulp bieden. De hervormingsagenda stelt daarmee eisen aan lokale teams, bijvoorbeeld die van directe handelingsvaardigheid en langere betrokkenheid. Van lokale teams wordt verwacht dat ze waar mogelijk zelf hulp bieden en minder doorzetten naar op afstand opererende specialisten. Als ze wel doorverwijzen laten ze niet los, maar blijven ze betrokken voor de verbinding met andere levensdomeinen en -vragen. Lokale teams hebben daarbij goede lijnen met de zogeheten sociale en pedagogische basis.

[Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming \(Tkg\)](#)

Met het toekomstscenario is een nieuwe manier van werken in ontwikkeling voor gezinnen en huishoudens waar (dreigende) onveiligheid speelt. Bij die nieuwe manier van werken is een grotere rol voor lokale teams voorzien. Zij blijven bij gezinnen betrokken, ook als de (toekomstige) Regionale Veiligheidsteams in beeld komen. Professionals vanuit de lokale teams zijn een vertrouwd en betrokken gezicht voor inwoners.

[Integraal zorgakkoord \(IZA\)](#)

In het IZA is een aantal afspraken gemaakt die relevant zijn voor het opereren van toegang en lokale teams: 1. Het versterken van de sociale basis; 2. Het verbeteren van de samenwerking tussen sociaal domein, huisartsenzorg en ggz; 3. Een aantal wettelijke en financiële mogelijkheden voor meer domeinoverstijgende samenwerking, vooral die tussen het medische en sociaal domein, waarbij toegang en lokale teams een sleutelrol vervullen.

[Gezond en Actief Leven Akkoord \(GALA\)](#)

Om de in het IZA omschreven beweging naar de sociale basis te kunnen maken, zal die basis versterkt moeten worden en door de lokale teams worden gekend, benut en versterkt. Het GALA draagt bij aan de versterking van die basis met ondersteuningstrajecten en middelen.

[Versterking aanpak meervoudige problematiek in het sociaal domein \(vAMS\)](#)

In het kader van de acties die volgen uit de POK-middelen, te weten het versterken van lokale teams en integraal werken in het sociaal domein, wordt ingezet op het versterken van de aanpak meervoudige problematiek in het sociaal domein. De focus bij het versterken van de aanpak ligt primair op het beter organiseren van de aanpak. Hiernaast is er op het moment van schrijven

controversieel verklaard Wetsvoorstel aanpak meervoudige problematiek in het sociaal domein (Wams). De Wams zal wanneer deze wordt opgepakt en in werking treedt een verdere impuls geven aan de aanpak bij meervoudige problematiek, omdat het wetsvoorstel beschrijft hoe de aanpak eruit ziet en de noodzakelijke gegevensdeling, met respect voor de burger, op casusniveau voorziet van een expliciete juridische grondslag.

Participatiewet in balans

Het rijk werkt momenteel toe naar een Participatiewet die: 1. eenvoudiger is en een toereikend bestaansminimum biedt; 2. mensen passende ondersteuning biedt om volwaardig maatschappelijk mee te doen; 3. zinvol en begrijpelijk is, met rechten en plichten die door uitkeringsgerechtigden zowel benut als nageleefd kunnen worden; 4. aansluit bij het zogeheten doenvermogen van mensen, bij wat ze aankunnen; 5. goed uitvoerbaar is voor professionals. Deze vijf bewegingen bieden gemeenten de mogelijkheid om via hun toegang en lokale teams de verschillende mensbeelden achter wetten (bijvoorbeeld klant óf burger, vertrouwen óf wantrouwen) dichter bij elkaar te brengen. Zo ontstaat voor professionals en beleidsmedewerkers een beter handelingsperspectief in plaats van tegenstrijdige belangen vanuit uiteenlopende beleidsopdrachten.^{lxxiii}

Doordecentralisatie Beschermd Wonen

Met de doordecentralisatie worden álle gemeenten en dus niet langer de centrumgemeenten verantwoordelijk voor de organisatie van Beschermd Wonen. Vooral de invoering van het hiermee samengaande woonplaatsbeginsel heeft effect op het toegangsproces en de noodzakelijke afspraken daarvoor tussen gemeenten, bijvoorbeeld om aan cliënten langdurigere beschikkingen af te geven. Ook vraagt het om een gezamenlijke inzet voor passende huisvesting.

Nationaal Actieplan dakloosheid Een thuis voor iedereen

Het Nationaal Actieplan dakloosheid kent als ambitie nul daklozen in 2030. Om dit doel te bereiken wordt (verder) ingezet op een paradigmashift van opvang naar preventie en wonen eerst. Voor preventie is het nodig dat in de toegang breed en proactief bekeken wordt welke ondersteuning iemand nodig heeft.^{lxxiv}

Vroegtijdige signalering van problemen thuis is belangrijk om uitval, terugval en dakloosheid te voorkomen. Niet voor iedereen is het vanzelfsprekend om met een hulpvraag bij een lokaal team of de gemeente aan te kloppen. Bemoeizorg en een meer outreachende werkwijze kan hierbij het verschil maken. Bemoeizorg moet niet langer gezien worden als een instrument dat alleen wordt ingezet bij 'overlast', maar als aanvullend aanbod zodat mensen die zelf geen hulpvraag kunnen formuleren beter en eerder geholpen worden. Het is van belang dat in de toegang breed en proactief bekeken wordt welke ondersteuning iemand nodig heeft.

Zowel de toegangsfunctie van Beschermd Wonen als Maatschappelijke- en vrouwenopvang vraagt om de juiste vaardigheden en expertise. Vaak is deze nog belegd bij centrumgemeenten. De verbinding van deze toegangsfunctie met de lokale teams en bredere toegang tot hulp is het sociaal domein is cruciaal.

Passend beschikken

Vanuit verschillende afspraken en signalen is de wens om ‘een passende beschikkingsduur’ tot norm te maken. In eerste plaats omdat cliënten met een langdurige ondersteuningsvraag daardoor minder belasting en stress ervaren. Daarnaast zorgt het dat medewerkers in de toegang meer tijd hebben voor het contact met de cliënt. Tot slot dringt het de administratielast voor de toegangsmedewerkers en bijvoorbeeld het CAK flink terug. In de Tweede Kamer is eerder een motie aangenomen die een langere indicatieduur voorstaat, met momenten waarin geëvalueerd wordt of de geleverde ondersteuning nog passend is. Daarnaast is in de bestuurlijke afspraken over terugdringen instroom Wlz-ggz afgesproken langduriger beschikken te stimuleren.

Project Gepast Beschikken

De politieke keuze om de wetwijziging resultaatgericht beschikken niet in te dienen heeft gevolgen voor gemeenten en aanbieders die werken met de taakgerichte en outputgerichte (ook wel resultaatgerichte genoemd) uitvoeringsvariant en/of voor gemeenten en aanbieders die beschikkingsarm of -vrij werken. Het project Gepast Beschikken heeft tot doel om te onderzoeken wat de impact van het niet wijzigen op de wet is. Daarnaast wordt onderzocht welke alternatieven gemeenten en aanbieders kunnen inzetten. In lijn met het toetsingskader gepast beschikken wordt er gewerkt aan de uitwerking van een uniform proces van aanmelding tot levering van een maatwerkvoorziening in het sociaal domein binnen de verschillende uitvoeringsvarianten (inspannings-, output- (of resultaat-) en taakgericht). De handreiking gepast beschikken is begin 2024 opgesteld. Deze handreiking geeft richting aan de wijze waarop gemeenten hun toegangsproces en beschikkingen kunnen inrichten in lijn met de wettelijke opdracht en de behoefte aan flexibiliteit gedurende de looptijd van de beschikking.

Werken aan uitvoering (WAU)

Werken aan Uitvoering is een overheidsbreed programma ter verbetering van de publieke dienstverlening om beter aan te sluiten op de verwachtingen en behoeften van mensen. Binnen het spoor dienstverlening zet WAU in op het versterken van inzet van maatwerk en het in kaart brengen van hoe een overheidsbrede loketfunctie het beste ingericht kan worden. Deze functie sluit nauw aan op de toegang van gemeenten en de lokale teams.

Convenant meeverhuizen van individuele mobiliteitshulpmiddelen en roerende woonvoorzieningen bij een verhuizing en convenant maatwerkprocedure bij toegang hulpmiddelen

De VNG heeft in opdracht van VWS in de periode 2020-2021 de Verbeteragenda toegang hulpmiddelen uitgevoerd. Dit project heeft deze convenanten opgeleverd die in 2020 tot stand gekomen zijn in overleg met alle partijen die een verantwoordelijkheid hebben in het proces van hulpmiddelenverstrekking. In de convenanten staan harde afspraken waar gemeenten zich in hun uitvoeringsproces zoveel mogelijk aan moeten houden. In het verhuisconvenant gaat het dan over de hoogte van de restwaarde van over te nemen hulpmiddelen en over de vertrekgemeente die nog twee maanden doorbetaalt binnen welke termijn het overname proces kan worden geregeld. Dit convenant vraagt aandacht voor een zorgvuldige procedure bij een complexe hulpmiddelenaanvraag. Onderdelen van deze zorgvuldige procedure zijn: het aanwijzen van een casemanager die van begin tot eind de coördinatie van het toegangstraject op zich neemt, proactief communiceert met de cliënt en met de andere partijen en doorzettingsmacht heeft om zaken te

regelen. Ook van belang is dat het functioneel advies van de behandelaar of zorgprofessional serieus wordt betrokken bij de beoordeling van de toegang.

[Wetsvoorstel Domeinoverstijgende Samenwerking \(DOS\)](#)

Met dit wetsvoorstel wordt de samenwerking tussen de inkomende partijen vanuit de verschillende zorgwetten gestimuleerd doordat er voor zorgkantoren financiële ruimte komt om afspraken over de zorgdomeinen heen te maken. Daarnaast maakt dit wetsvoorstel het in bepaalde situaties mogelijk dat de zorgaanbieders, die zorg leveren in de langdurige zorg, in aanvulling op de bekostiging een extra vergoeding voor de geleverde zorg kunnen afspreken.

Bijlage II Woordenlijst / definities met toelichting

Maatwerk(voorzieningen) / maatwerkoplossingen

Maatwerkvoorzieningen zijn voorzieningen waar een indicatie voor nodig is en waar een beschikking uit volgt. De Wmo 2015 spreekt van maatwerkarrangementen. Bij de jeugdwet worden maatwerkvoorzieningen vaak 'specialistische hulp' of 'niet vrij-toegankelijke hulp' genoemd. Met maatwerkoplossingen (of maatwerk) bedoelen wij de soms onorthodoxe oplossingen die afwijken van de gebaande paden (die kunnen volgen uit te smalle interpretaties van de letter van de wet, onvoldoende gebruik van discretionaire ruimte die wetten bieden). Vaak zijn hier 'maatwerkbudgetten' voor beschikbaar om deze oplossingen eenvoudiger mogelijk te maken.

Professionals (in lokale teams)

Waar wij in dit stuk spreken over 'professionals' of '(uitvoerings)medewerkers' bedoelen wij (meestal) de professionals in de toegang en het lokale team. Lokale teams bestaan uit verschillende disciplines. Grootste daarin zijn Sociaal Werkers. 'Sociaal werk bevordert het sociaal functioneren van (kwetsbare) mensen, groepen en gemeenschappen in complexe omgevingen en in wisselwerking met die omgevingen.'^{lxxv} De praktijk is dat lokale teams ook bestaan uit professionals uit tal van andere sectoren en met verschillende expertises. Waar wij in dit stuk expliciet doelen op professionals bij andere organisaties niet zijnde het lokaal team, (bijvoorbeeld welzijns-, hulp- of zorgaanbieders) benoemen wij dit.

Welzijnswerk, welzijnsorganisaties en sociaal werkers

Welzijnsorganisaties kunnen bijzonder breed werken: van een-op-een ondersteuning (denk aan maatschappelijk werk en gezinsondersteuning, rond opvoeding, en huiselijk geweld, echtscheidingsproblematiek), tot collectief aanbod gericht op leefstijl en gezondheid, kinderwerk, jongerenwerk, schuldhulp, ouderenwerk, integratie, opbouwwerk. Binnen welzijnsorganisaties werken verschillende soorten sociaal werkers. Opbouwwerkers zijn daar een van: Opbouwwerkers geven vanuit hun relatie met lokale gemeenschappen vorm aan de missie van het sociaal werk. Centraal in het werk staat de relatie van mensen tot andere mensen, van mensen tot een concrete omgeving. Opbouwwerkers werken samen met bewoners om collectieve oplossingen te ontwikkelen die bijdragen aan sociale rechtvaardigheid.^{lxxvi}

Een versterking van het welzijnswerk is wenselijk voor het bevorderen van positieve sociale interacties in een gemeenschap.^{lxxvii}

Sociaal werkers kunnen dus zowel binnen lokale teams als buiten lokale teams werken. Gezien de ontwikkeling naar meer verbinding tussen lokale teams en de sociale en pedagogische basis is het belangrijk om te realiseren dat er goede samenwerking nodig is tussen het lokaal team en de lokale welzijnsorganisatie. Zij zijn allebei nodig en dienen elkaar goed aan te vullen. De gewenste beweging van lokale teams mag dus niet ten koste gaan van het versterken van de sociale basis.

Zo is ook de relatie tussen het lokaal team en bijvoorbeeld de Jeugdgezondheidszorg cruciaal. Ook zij zullen elkaar via samenwerking goed moeten versterken om samen te bouwen aan een sterke pedagogische basis.

Regie: Regie is een complex begrip waar makkelijk spraakverwarring over ontstaat. Wij onderscheiden hier drie (veel gebruikte) vormen:

- Eigen regie definiëren we als *'Regie over alle domeinen van het eigen leven én alles wat naar eigen inzicht nodig is om een goed leven te leiden'*^{lxxviii} Eigen regie gaat verder dan alleen de zorg, het gaat erom dat mensen hun leven kunnen leiden zoals zij dat willen en dat de zorg, hulp of ondersteuning daarop aansluit. Bij eigen regie staat eigenaarschap voorop: ik ben degene die achter het stuur zit. Ook al kan ik niet alles zelf doen, ik heb een bepalende stem in de richting die ik op wil. Uitgaan van de eigen regie en keuzes van de inwoner kan uiteindelijk leiden tot duurzame oplossingen, omdat deze beter passen bij de beleavingswereld van de inwoner. Dat de hulp en ondersteuning is afgestemd op hun vraag en behoeften.^{lxxix}
- Regie ondersteunen: hulp en steun aan inwoners zodat zij (weer) meer regie krijgen over hun leven. Onder ander het 'Dossier wat werkt bij eigen regie' biedt een verzameling van inzichten hoe professionals dit effectief kunnen. Belangrijk in dit verband is dat veel (vormen van) begeleiding als doel kunnen hebben om de inwoner (weer) meer eigen regie te laten ervaren. Begeleiding is een vorm van basishulp die verwacht wordt van stevige lokale teams.
- Regie voeren: in beleidsstukken en in gesprekken met beleidsmedewerkers komt de term 'regie voeren' vaak langs. AEF omschrijft dit als het *'toezien op en aanspreekbaar zijn op de gemaakte inhoudelijke en procesmatige afspraken met en tussen cliënten en hulpverleners. Dat is ongeacht het gebruikte toegangslot of de fase waarin de ondersteuning zich bevindt'*.^{lxxx}

Belangrijk in dit verband is dat regie voeren in deze context dus zeker niet betekent dat je de regie van de inwoner overneemt of belemmert.

Integraal werken

Integraal Werk in de Wijk (IWW) hanteert de volgende definitie van integraal werken:

'Integraal werken is in samenhang en afstemming domeinoverstijgend samenwerken aan effectieve en efficiënte hulp en ondersteuning bij hulpvragen van inwoners in de wijk, dichtbij en ter preventie van (escalatie van) problematiek. De ondersteuning is gericht op het zo snel, eenvoudig en duurzaam mogelijk oplossen van meervoudige problemen. Het versterken van de veerkracht van de samenleving, het vergroten van zelfregie, zelfredzaamheid en participatie en het benutten van het eigen netwerk daarbij, zijn vertrekpunt.'^{lxxxi}

Integraal werken kent meerdere perspectieven:

1. Vanuit de cliënt: Een brede aanpak of benadering die samenhangend en passend is en aandacht heeft voor alle leefgebieden van de cliënt en het huishouden. Integraal werken gaat om een allesomvattende, holistische aanpak van de vraagstukken.
2. De methodische component: Het onderling afstemmen van verschillende deskundigheden en werkwijzen – de kennis en kunde van professionals – om tot één, op elkaar afgestemd plan voor de cliënt te kunnen komen.
3. De organisatorische component: Het ineenvlechten van verschillende functies en organisaties in organisatievorm (bijvoorbeeld een frontoffice/loket) of organisatieverband (bijvoorbeeld een sociaal wijkteam) om tot één brede aanpak te kunnen komen dat alle leefgebieden bestrijkt. Het gaat hierbij dus om het interprofessioneel samenwerken, ook wel multidisciplinair, interdisciplinair en transdisciplinair genoemd.
4. De beleidsmatige component: Het uitdragen van de visie en laten aansluiten van de systemen op een integrale werkwijze, om zo te kunnen 'doen wat nodig is' en eenvoudiger en beter maatwerk aan cliënten te kunnen bieden.^{lxxxii}

Normaliseren

Er is nog geen gedeelde visie en taal over normaliseren. Het is een 'containerbegrip'.^{lxxxiii} Succesvol kunnen 'normaliseren' vraagt iets van verschillende actoren: beleid, professionals, onderwijs, maar ook de bredere maatschappij (denk ook aan de arbeidsmarkt).^{lxxxiv} 'Normaliseren' wordt het vaakst gebruikt in gesprekken over jeugd(hulp), maar is een breder principe.

- Het 'Lexicon nabijheid en sociaal werk'^{lxxxv} vat de kern van normaliseren als volgt samen: vermijd problematiseren en etiketteren, probeer waar mogelijk sociale tekorten en sociaal ongerief in het gewone normale leven op te lossen. Nu is het altijd oppassen met woorden als basis en normaal, want wat is basaal en wat is normaal? Maar de richting is duidelijk: probeer als het even kan weg te blijven van zware hulpverlening en specialistische zorg, probeer de crisis voor te zijn. (...) Problemen worden idealiter ondervangen op de sportclub dan wel met vrienden of de schoolmentor opgelost voorafgaand aan de spreekkamer van de psychiater.^{lxxxvi}
- Het Leernetwerk Normaliseren van Werkplaats SAMEN benoemt een leidend principe voor normaliseren (in de jeugdhulp): 'Het versterken van het 'gewone' leven staat voorop, oftewel: de leefwerelden van jeugdigen en de bijbehorende problemen. Daarbij is het belangrijk dat gemeenten informele netwerken en ondersteuning stimuleren en waar nodig faciliteren. Er zijn – laagdrempelige – plekken waar jeugdigen en ouders terecht kunnen, elkaar kunnen ontmoeten en waar zij met elkaar in gesprek kunnen. De kwaliteit van de formele ondersteuning wordt gemeten vanuit het perspectief van jeugdigen en ouders. Niet vanuit de veronderstelde kostenbesparing in de jeugdhulp(verlening) door reductie van de zorgvraag.'^{lxxxvii}
- Van professionals vraagt normaliseren (in de jeugdhulp) kennis van het 'normale' ontwikkelingsverloop. Ze moeten samen met jeugdigen en ouders de inschatting kunnen maken van wat 'normaal' is, wat erbij hoort en wat niet (meer) 'normaal' is en hulp behoeft. Tot deze inschatting komen, is een complex proces en brengt professionele dilemma's met zich mee. (...) Normaliseren vraagt om een basishouding en (gesprek)vaardigheden, die gericht zijn op samenwerking met jeugdige en ouder(s) om tot een professioneel partnerschap te komen. (...). Normaliseren vraagt ook om de acceptatie van variatie tussen jeugdigen, ouders en gezinnen als het gaat om opvoedingsstijl en opvoedsituatie. Ook waar dit verschilt met het referentiekader van de professional.

- Vanuit de ggz betekent normaliseren (van ernstig psychische problemen) *‘dat het hebben van die problemen en daarvoor hulp of ondersteuning nodig hebben, normaal is. Het normaliseren van ernstig psychische problemen betekent niet dat de problemen geen aandacht nodig hebben. Als professional draag je bij aan het normaliseren van ernstig psychische problemen door je bewust te zijn van je eigen beeld en vooroordelen. Zorg verder dat je met de taal die je gebruikt naar de cliënt toe, naar collega’s, maar ook daarbuiten stigma niet in de hand werkt. Focus op mogelijkheden in plaats van tekorten. Openheid over ernstige psychische problemen, bijvoorbeeld door het vertellen van levensverhalen van mensen met ernstige psychische problemen, kan ook helpen in het begrip en de beeldvorming.’*^{1xxxviii}

Sociale basis

De sociale basis is een veel gebruikt begrip waar verschillende mensen verschillende beelden bij hebben. In ‘Kernboodschap en position paper Sociale basis’^{1xxxix} omschrijft onder andere de VNG wat de sociale basis voor hen betekent, en welke uitgangspunten zij hiervoor hanteert. De sociale basis kan bestaan uit verschillende sferen: een persoonlijke sociale basis, een gemeenschappelijke sociale basis en een institutionele sociale basis. In elke sfeer heeft de overheid een andere rol. Ieder kan zijn eigen accent leggen, maar de pluriforme aard van de sociale basis is van belang.

Toegang

‘Toegang gaat over de manier waarop mensen kunnen aankloppen met vragen om ondersteuning in het dagelijks functioneren.’ (...) ‘Wanneer je als inwoner ondersteuning nodig hebt, is het van belang dat je weet waar je terecht kunt met je hulpvraag en dat je de juiste weg weet te bewandelen binnen je gemeente. Dat kan in de huidige praktijk bijvoorbeeld via een loket, de lokale teams, via de huisarts of een online aanvraagformulier. Voor iedereen, maar vooral voor mensen in een kwetsbare positie, is het belangrijk dat je tijdig de ondersteuning kunt krijgen die je nodig hebt.’^x

Toegang is hiermee niet een lineair maar een cyclisch proces. Er zijn voor verschillende vormen van hulp vaak verschillende ‘toegangen’ mogelijk. Soms binnen en soms buiten de gemeentelijke invloedssfeer. Wij focussen in dit stuk primair op de gemeentelijke toegangsfunctie, maar ook breder naar de verschillende toegangen tot hulp die gefinancierd wordt vanuit gemeenten, denk aan maatschappelijke en vrouwenopvang.

(Stevig) lokaal team

In dit kader houden wij de volgende definitie van een lokaal team aan: ‘Een lokaal team is een team²⁵ dat integraal, generalistisch, interdisciplinair en outreachend werkt voor de ondersteuning en dienstverlening die een bepaalde gemeente biedt aan haar inwoners in het kader van de sociaaldomeinwetten.’^{xc}

Er wordt in (beleids)stukken steeds vaker gesproken over (de beweging naar) ‘stevige lokale teams’. De Hervormingsagenda Jeugd omschrijft ‘Stevige Lokale Teams’ als volgt: ‘We zetten in op een beweging richting stevige lokale teams. Deze voldoen aan de volgende kenmerken. [Stevige] lokale teams:

- zijn multidisciplinaire teams met goed opgeleide professionals, met de juiste (in ieder geval ontwikkelingspsychologische) expertise, tijd, ruimte en mandaat;
- staan dicht bij de inwoners, werken outreachend en signaleren vroegtijdig;

²⁵ We spreken hier van een team, maar deze rollen kunnen lokaal natuurlijk verspreid zijn over twee teams, afhankelijk van de lokale vormgeving.

- *voeren samen met jeugdigen en ouders een brede analyse uit en stellen samen met hen een gezinsplan op;*
- *bieden op basis van deze analyse zelf passende en samenhangende basishulp, zowel licht als zwaarder en zowel kort- als langdurig (bijvoorbeeld ook langdurige lichte hulp). Ze evalueren tijdig of ingezette hulp daadwerkelijk helpt en passen waar nodig hun inzet aan;*
- *werken mee aan het met partners versterken van de sociale basis en collectieve oplossingen;*
- *hebben een vast gezicht en ankerpunt voor het gezin totdat de balans is hersteld of om de balans duurzaam te ondersteunen om escalatie te voorkomen;*
- *houden oog voor het uitgangspunt dat de regie over de eigen behandeling zoveel mogelijk bij de jeugdige en het gezin ligt, of komt en blijft liggen;*
- *handelen met een brede blik op het gehele gezin en de context (participatie, wonen, armoede, scheiding, psychische problemen ouders en schoolklimaat);*
- *hebben specialistische expertise dichtbij beschikbaar. Ze halen deze expertise ‘erbij’ om in te zetten ter consultatie of als daadwerkelijk hulptraject. Hierbij wordt samen met het lokale team opgetrokken om elkaars inzet te verrijken;*
- *zijn ook te benaderen wanneer juist de specialistische zorgaanbieders merken dat er een bredere aanpak nodig is dan de zorg die een specialistische aanbieder inzet, bijvoorbeeld wanneer een jeugdige via de huisarts in zorg is gekomen;*
- *werken samen met informele steunfiguren en ervaringsdeskundigen;*
- *werken samen met onder andere huisartsen, jeugdartsen, jeugdgezondheidszorg, gecertificeerde instellingen (GI’s), kinderartsen, kinder- en jeugdpsychiaters en Veilig Thuis;*
- *werken samen met netwerken integrale vroeghulp;*
- *werken samen met onder andere jeugdbescherming;*
- *leggen bij vastgelopen zorgvragen verbinding met het Regionale Expert Team in hun regio;*
- *schakelen acute zorg en veiligheidsexpertise in, indien noodzakelijk;*
- *doen dit alles vanuit een gezamenlijke visie met relevante partners.’*

KPMG en het Verwey-Jonker Instituut hebben in hun korte verkenning ‘Verkenning (financiële) potentie van stevige lokale teams’^{xcii} een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden geformuleerd waaraan een stevig lokaal team zou moeten voldoen. De uitgangspunten zijn voorgelegd aan de deelnemende gemeenten en aangescherpt naar aanleiding van hun feedback. De uitgangspunten zijn potentieel werkzame factoren die lijken bij te dragen aan de stevigheid van een lokaal team. Dit betekent niet dat alle stevige lokale teams voldoen aan alle uitgangspunten. Ook betekent het niet dat een minder stevig lokaal team voldoet aan geen enkele van de uitgangspunten. We zijn er gaandeweg dit onderzoek van uitgegaan dat aan hoe meer aan de uitgangspunten wordt voldaan, hoe steviger het lokale team (brede definitie) is.

1. Een stevig lokaal team doet altijd meer dan enkel indiceren.
2. Een stevig lokaal team heeft een sterke regierol.
3. Een stevig lokaal team is goed vindbaar en toegankelijk, is er daarom vroeg bij en voorkomt hiermee escalatie tot erger.
4. Een stevig lokaal team levert tijdig passende zorg aan alle jeugdigen die dat nodig hebben.
5. Een stevig lokaal team heeft een brede blik en beslist samen met jeugdigen en ouders^{xciii}.

Verwijzer

Verwijzer als term komt expliciet voor in de jeugdwet. Formeel betreft dit: het College van B&W, huisarts, medisch specialist, jeugdarts, rechter, gecertificeerde instelling, het Openbaar Ministerie, de selectiefunctionaris, de inrichtingsarts of de directeur van de justitiële jeugdinrichting. In de praktijk zijn het professionals die onder verantwoordelijkheid van het college deze rol vervullen. Vaak bekend als lokale teams, wijkteams, de gemeentelijke toegang, et cetera.

POH-ggz aandachtsgebied jeugd, jeugdconsulent en variaties daarop

Op veel plaatsen wordt extra ondersteuning van huisartsen ingezet voor de zorg aan jeugdigen. Voor deze ondersteuning worden nu nog verschillende termen gebruikt (bijv. POH-jeugd, POH-ggz jeugd, ondersteuner jeugd, jeugdconsulent) wat tot onnodige en ongewenste verwarring kan leiden. Er is geen eenduidige formulering van wat elke term behelst (welke verantwoordelijkheden/werkzaamheden horen bij welke functie) en de termen worden ook niet eenduidig gebruikt. De Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV) ziet in het veld de volgende categorieën:

- A. Zorg voor de jeugd in kader van huisartsenzorg: POH-GGZ met aandachtsgebied jeugd: Een medewerker die doet wat een POH-GGZ doet, maar dan specifiek voor kinderen en jongeren. Dit betreft dan zorg die onder de huisartsenzorg en dus Zorgverzekeringswet valt.
- B. Zorg voor de jeugd in kader van jeugdhulp: Jeugdconsulent; een medewerker die andere taken, grenzend aan of buiten de huisartsenzorg, vervult. Dit kan bijvoorbeeld een verbindende functie zijn naar het (jeugd)wijkteam. Hier gaat het om zorg die niet onder de Zorgverzekeringswet valt, maar onder de Jeugdwet valt. De LHV adviseert een andere naam te gebruiken voor deze medewerker (niet de term POH) aangezien het geen huisartsenzorg betreft.
- C. Een combinatie van beide: Hier biedt de POH zowel zorg zoals de POH-GGZ biedt (huisartsenzorg bij veelvoorkomende psychische problematiek), en doet daarnaast taken vanuit de Jeugdwet (verbindende functie vanuit wijkteam, vormen van jeugdhulp). Dan kan er een deel door de gemeente en een deel door de zorgverzekeraar worden gefinancierd.^{xciv}

Bijlage III Belangrijke documenten en literatuurlijst

Belangrijke documenten en kennisbronnen

- Leidraad werken aan veiligheid, Leidraad voor gemeenten voor de opdrachtverstrekking aan lokale teams (voorheen kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten) <https://vng.nl/nieuws/nieuwe-leidraad-werken-aan-veiligheid>
- Modelverordening Sociaal Domein <https://vng.nl/brieven/model-verordening-sociaal-domein-en-herziening-model-verordeningen-jeugdhulp-en-wmo-2015>
- Richtlijn 'Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp' <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/samen-beslissen-over-passende-hulp/>
- Handreiking 'De juiste professional op de juiste plek in het lokale team' <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/documenten/publicaties/2021/05/31/handreiking-de-juiste-professional-op-de-juiste-plek-in-het-lokale-team>
- Leidraad samenwerking huisartsen en gemeenten rond jeugd (LHV & VNG) <https://vng.nl/artikelen/jeugdhulp-en-huisartsen>

- Versnellers op de big 5, Een inspiratiegids voor een integrale aanpak 16-27
<https://vng.nl/publicaties/versnellers-op-de-big-5>
- De waarde van het sociaal domein, Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven, Een vernieuwde propositie van gemeenten aan het nieuwe kabinet <https://vng.nl/nieuws/de-waarde-van-het-sociaal-domein-investeren-vereist>
- Handreiking Gepast beschikken in de Jeugdwet en Wmo 2015, Een proces van melding of aanvraag tot levering van maatwerkondersteuning. Deze handreiking kan op verzoek beschikbaar worden gesteld. Mail hiervoor naar toegang@vng.nl.
- Themapagina 'van jeugd naar volwassenheid' <https://www.nji.nl/van-jeugd-naar-volwassenheid>
- Themapagina's over ervaringskennis en –deskundigheid: <https://ervaringskennisplein.nl/> en <https://www.movisie.nl/ervaringsdeskundigheid>

Literatuurlijst

- Janssens, Rienk, (2023) *Essay Nieuwsgierig verbeteren, Over de veranderopgave in de lokale toegang tot hulp en ondersteuning*. <https://vng.nl/publicaties/nieuwsgierig-verbeteren-veranderopgave-lokale-toegang-hulp-en-ondersteuning-essay>
- Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023) <https://vng.nl/sites/default/files/2023-05/concept-hervormingsagenda-jeugd-2023-2028.pdf>
- Jeugdwet. (2014) <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2023-07-01/0>
- Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie. <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2023-07/Bronnenstudie-toegang-in-ontwikkeling.pdf>
- Magnee, C., & Benda, L. (2021). *Jeugdhulpgebruik en de inzet van actieve wijkteams*. Centraal Planbureau. [CPB-Notitie-Jeugdhulpgebruik-en-de-inzet-van-actieve-wijkteams.pdf](https://cpb.nl/Notitie-Jeugdhulpgebruik-en-de-inzet-van-actieve-wijkteams.pdf)
- Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een thuis (2022) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/11/30/nationaal-actieplan-dakloosheid-eerst-een-thuis>
- Participatiewet. (2003) <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015703/2023-10-07/0>
- Propositie Toegang: leren en verbeteren (2023) <https://vng.nl/sites/default/files/2023-11/visienotitie-toegang-ontwikkelingen-en-leren-zjo-psi-1-juni-2023-def-1.pdf>
- Rijksoverheid. (2022). *Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis*. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-bb529bd58adc8061e5c058d2fe9671197ba6244f/pdf>.
- Verenigingsstrategie VNG 2030, Stap naar voren (2023) <https://vng.nl/sites/default/files/2023-04/11-verenigingsstrategie-vng-2030.pdf>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Divosa (2021) *De winst van het sociaal domein*. https://vng.nl/sites/default/files/2021-04/de-winst-van-het-sociaal-domein_def.pdf
- VNG en Divosa (2024) *De waarde van het sociaal domein, Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven, Een vernieuwde propositie van gemeenten aan het nieuwe kabinet* <https://vng.nl/nieuws/de-waarde-van-het-sociaal-domein-investeren-vereist>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2023). *De propositietoegang leren en verbeteren*. <https://vng.nl/sites/default/files/2023-11/visienotitie-toegang-ontwikkelingen-en-leren-zjo-psi-1-juni-2023-def-1.pdf>
- Wet gemeentelijke schuldhelpverlening. (2012). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0031331/2022-01-01>

- Wet maatschappelijke ondersteuning. (2015). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2023/07-01/>
- Wet publieke gezondheid. (2008). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024705/2023-07-01/0>

-
- ⁱ Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Divosa (2023) *Een vernieuwde propositie van gemeenten aan het nieuwe kabinet. De waarde van het sociaal domein. Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven.*
- ⁱⁱ Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2023) *Verenigingsstrategie VNG 2030, Stap naar voren.*
- ⁱⁱⁱ Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2023) *Verenigingsstrategie VNG 2030, Stap naar voren.*
- ^{iv} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023) p.29
- ^v Pieter Hilhorst, Ageeth Ouweland, Ineke Hoekstra, Ympkje Albeda, en Assia Nait Kassi, (2023) *Kinderen uit de knel*, Raad voor volksgezondheid en Samenleving.
- ^{vi} VNG Commissies OZJ en PSI (2023) *Propositie Toegang: leren en verbeteren, Visienotitie doorontwikkeling gemeentelijke toegang sociaal domein, lokale teams en integrale dienstverlening* 1 juni 2023
- ^{vii} Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie. *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023). Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2021) *De winst van het sociaal domein*, p5. *De waarde van het sociaal domein*, p8
- ^{viii} Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Divosa (2023) *Een vernieuwde propositie van gemeenten aan het nieuwe kabinet. De waarde van het sociaal domein. Een slimme investering in bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven* p5. *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2021) *De winst van het sociaal domein* p5.
- ^{ix} Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- ^x Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- ^{xi} KPMG (2019) *Basisfuncties voor lokale teams in kaart, de route en componenten onder de loep.*
- ^{xii} Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- ^{xiii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xiv} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023) GALA Gezond en Actief Leven Akkoord (2023)
- ^{xv} *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023) *Visienotitie doorontwikkeling gemeentelijke toegang sociaal domein, lokale teams en integrale dienstverlening*
- Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- ^{xvi} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028, p29.
- ^{xvii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023) p.29
- ^{xviii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xix} De brede opdracht van een lokaal team, versie 1.0 Maart 2023 Associatie Wijkteams.
- ^{xx} RVS, Advies Anders leven en zorgen (2022). Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxi} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxii} De brede opdracht van een lokaal team, versie 1.0 Maart 2023 Associatie Wijkteams.
- ^{xxiii} *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023)
- ^{xxiv} Silke van Arum, *De noodzakelijke bijsturing van het sociaal wijkteam*. En Mellouki Cadat-Lampe e.a. *Wij in de wijk. Werken aan sociale samenhang in buurten en wijken* (2020).
- ^{xxv} KPMG (2019) *Basisfuncties voor lokale teams in kaart, de route en componenten onder de loep.*
- ^{xxvi} De brede opdracht van een lokaal team, versie 3.0 Associatie Wijkteams, september 2023
- ^{xxvii} Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxviii} Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- ^{xxix} Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie p13 Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023) p29. *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023) p3
- ^{xxx} <https://www.nadijungmann.nl/project/stress-sensitief-werken/> en <https://www.movisie.nl/artikel/wat-er-nodig-effectieve-inzet-stress-sensitieve-dienstverlening>
- ^{xxxi} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxxii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxxiii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxxiv} Sondejker et al. (2021) *Eigenwijs Transformeren*. Verwey-Jonker Instituut.
- ^{xxxv} Sondejker et al. (2021) *Eigenwijs Transformeren*. Verwey-Jonker Instituut.
- ^{xxxvi} Magnee, C., & Benda, L. (2021). *Jeugdhulpgebruik en de inzet van actieve wijkteams*. Centraal Planbureau.
- ^{xxxvii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxxviii} Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- ^{xxxix} *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023)
- ^{xl} IPW, *Legitiem maatwerk* <https://publiekewaarden.nl/project/legitiem-maatwerk/>
- ^{xli} Deze opsomming (en varianten hierop) komt uit diverse documenten: *Propositie toegang*. Bronnenstudie *Toegang in ontwikkeling*, het Kwaliteitskader werken aan veiligheid, het GALA en het IZA.

- xlvi *Propositie toegang: leren en verbeteren* (2023) En *Leidraad samenwerking huisartsen en gemeenten rond jeugd: 'Functionarissen die gefinancierd worden door de gemeente en worden ingezet als verbinding tussen het wijkteam en de huisartsenzorg krijgen een andere naam, bijv. ondersteuner jeugd.'* Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi IZA
- xlvi IZA
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi Visie eerstelijnszorg 2030 p35
- xlvi Wetsvoorstel Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein (Wams) Memorie van toelichting p. 25.
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi <https://vng.nl/brieven/model-verordening-sociaal-domein-en-herziening-model-verordeningen-jeugdhulp-en-wmo-2015>
- xlvi <https://vng.nl/rubrieken/onderwerpen/woonbeleid>
- xlvi Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028, p.27.
- xlvi Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2021) *De winst van het sociaal domein*. P.5
- xlvi Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- xlvi *Propositie toegang*
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi *7 uitgangspunten verbetertraject toegang*. Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2019) *Kwaliteitskader werken aan veiligheid*.
- xlvi Kwaliteitskader werken aan veiligheid Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming
- xlvi *Propositie Toegang: leren en verbeteren*
- xlvi Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2019) *Kwaliteitskader werken aan veiligheid*.
- xlvi Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2021) *De winst van het sociaal domein*, p7.
- xlvi Meerjarenagenda zorg- en veiligheidshuizen 2021 - 2024
- xlvi Willemijn van der Zwaard, *Omwillen van fatsoen: De staat van menswaardige zorg*. (2021)
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi Verwey-Jonker Instituut (2021) 'Eigenwijs transformeren'. En 'Op weg naar een merkbare en duurzame verbetering voor inwoners. Resultaten Verbetertraject Toegang' (2023)
- xlvi Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi O.a. Verwey-Jonker Instituut (2022) 'Belang van Zorgvuldig afwegen', en NJi (2023) 'Afwegingen bij de inzet van schaarse jeugdhulp'.
- xlvi O.a. NJi (2023) 'Afwegingen bij de inzet van schaarse jeugdhulp'. En de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 (2023)
- xlvi Historische analyse Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo 2015) p55.
- xlvi [Programmaplan Participatiewet in Balans | Publicatie | Rijksoverheid.nl](https://www.nji.nl/pedagogische-basis/negen-definities-van-normaliseren)
- xlvi Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis, (2022) p22.
- xlvi *Beroepsprofiel van de Sociaal Werker*, Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)
- xlvi Landelijke Actieagenda de Kracht van Samenlevingsopbouw (2023) Laten we het eens over samenlevingsopbouw hebben. Het is tijd.
- xlvi Kamerbrief 3626552-1050315-DMO Aanpak Sociale Basis inclusief Mantelzorgagenda 2023- 2026
- xlvi Thea Meinema, Dossier wat werkt bij eigen regie, Movisie, 2017
- xlvi <https://www.movisie.nl/artikel/eigen-regie-wat-weten-we-waar-staan-we>
- xlvi AEF, *Harmonie in het sociaal domein, Over organisatorische en inhoudelijke samenhang* (2020)
- xlvi Sanneke Verweij, Hilde van Xanten, Marjet van Houten, *Verbinden werk & inkomen en zorg & welzijn. 10 uitdagende vraagstukken uit de praktijk van integraal werken*. (2018)
- xlvi Silke van Arum, Inge Redeker, Lian Stouthard, Sanneke Verweij, Hilde van Xanten *Werkzame elementen bij integraal werken. Vraagverheldering en planvorming; samenwerken aan een oplossing als cyclisch proces*. (2020).
- xlvi <https://www.nji.nl/pedagogische-basis/negen-definities-van-normaliseren>
- xlvi Britt, A., & De Zwart, O. (2021). *De vragen van overmorgen in het sociaal domein. Essay op basis van de collegereeks van het Netwerk Directeuren Sociaal Domein*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- xlvi Lex Veldboer red. (2022). *Lexicon nabijheid en sociaal werk*.
- xlvi Lex Veldboer red. (2022). *Lexicon nabijheid en sociaal werk*.
- xlvi Vrijhoff, C., & Bos, T. (2022). *Visie normaliseren. Ontwikkeld en opgesteld door Leernetwerk Normaliseren van Werkplaats SAMEN*.
- xlvi Phrenos (2023) Kompas ernstige psychische problemen en kwaliteit van leven, Hoe sociaal domein en ggz kunnen bouwen aan samenhang, kwaliteit en innovatie
- xlvi Andrew Britt en Onno de Zwart (red.) 'Kernboodschap en position paper Sociale Basis', (2023)
- xc Kooiman, A., Santpoort, R., Doornink, N. (2023). *Toegang in ontwikkeling*, Movisie
- xc Movisie (2023) Sociale (wijk)teams: peiling 2022 Vijfde landelijke peiling onder Nederlandse gemeenten. P12.
- xcii Verkenning (financiële) potentie van stevige lokale teams, KPMG & Verwey-Jonker Instituut (2022), p16.
- xciii Verkenning (financiële) potentie van stevige lokale teams (2022)
- xciv Landelijke Huisartsen Vereniging, *Keuzehulp POH-jeugd: kansen en risico's versie september 2021*.